

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΜΓ'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 72.18.308

15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1994

ΑΡΙΘ. 3

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Μνήμη του αγίου μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου του Τήρωνος. — Έπισκ. Αχελώου Εύθυμιου, Οί λαϊκοί της Εκκλησίας. — Ίω. Φουντούλη, Απαντήσεις σε λειτουργικές, κανονικές και άλλες απορίες. — Αρχιμ. Εύθ. Ε. Έλευθεριάδη, Η γλυκύτης της έν Χριστώ πνευματικής ζωής. — π. Αντ. Αλεβιζόπουλου, Οί κυβερνήσεις της Εύρωπ. Ένώσεως μπροστά στο πρόβλημα των αιρέσεων. — π. Γεωργ. Χαραμαντά, Ό Μητροπ. Λέρον και Καλύμνου Γερμανός... — Αλεξ. Μ. Σταυρόπουλου, Σκέψεις γύρω από μία έκδοση... — Antoine Vergote, Η ψυχολογία της άπιστίας. — Κων. Κονταξόπουλου, Οί άγιοι Γρηγόριοι της Όρθοδοξίας — Παν. Παπαθεοδώρου, Ό ανάλωτος θησαυρός της ί. Μονής Ταξιαρχών Αιγιαλείας. — Έπίκαιρα. — Νικ. Κ. Δρατσέλλα, Η ΙΒ' Κατήχησις προς φωτιζόμενους. — Ευαγγέλου Π. Λέκκου, Τί πρέπει να γνωρίζετε για τα συνταξιοδοτικά σας θέματα.

**Τί να γνωρίζετε
για τα συνταξιοδοτικά
(σελίδες 70 - 72)**

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
115 21 Αθήνα, Ίασίου 1 — Τηλέ-
φωνο 72.10.734 • Προϊστάμενος
Τυπογραφείου: Σωκράτης Μαυ-
ρογόνατος, Ηπείρου 132 —
Πέραμα.

Μνήμη του αγίου μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου του Τήρωνος

Στο εορτολόγιο της Όρθοδόξου Έκκλησίας τιμάται ή μνήμη όχι μόνον του αγίου μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου του Στρατηλάτου (8 Φεβρ.), αλλά και του αγίου μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου του Τήρωνος, τον οποίο ή μὲν Άνατολή εορτάζει την 17η Φεβρουαρίου και επί πλέον το Σάββατον της Α' Έβδομάδος των Νηστειών, ή δὲ Δύσις την 9η Νοεμβρίου. Το άν πρόκειται περι δύο αγίων ή για δύο παραδόσεις περι ένός και του αυτού αγίου, ως υποστηρίζεται υπό ειδικών έρευνητών, πρέπει να μελετηθή με διονυχιστική ιστορική έρευνα προς πλήρη διαλεύκανσι του ζητήματος.

Όπως είναι γνωστόν, άρκετοι ί. Ναοί τιμώνται επ' όνόματι «των αγίων Θεοδώρων», δηλαδή των δύο όμωνύμων αγίων, του Τήρωνος και του Στρατηλάτου. Γι' αυτό τα «Δίπτυχα της Έκκλησίας της Ελλάδος» (1994, σ. 53) σημειώνουν: «Διά την περίπτωσιν ταύτην (παρά τας γνωστας διαμφισβητήσεις των άγιολόγων περι δύο αγίων Θεοδώρων), έφ' όσον εις τους δύο άγίους επιγράφονται ί. Ναοί και εικόνες, ως Άπολυτίκιον του ί. Ναου δύναται να ψάλληται το έπόμενον: (Ήχος δ'. Ό ύψωθείς) «Δώρον Θεου άγίαν κλησιν λαβόντες, προς ευαρέσθησιν αυτού πάντα πράξαντες, ώ Στρατηλάτα ένδοξε και Τήρων κλεινέ, άγιοι Θεόδωροι άμιλλώμενοι ζήλω, άμφω ήξιώθητε μαρτυρίου γενναίου διδ συνόντες νυν έν ουρανοίς, υπέρ ήμών Κυριώ προσβέυετε».

Άν στο προηγούμενο άρθρο μας παρουσιάσαμε την παράδοσι για τον άγιο Θεόδωρο τον Στρατηλάτη, στή συνέχεια του παρόντος άρθρου άς προσθέσωμε λίγα λόγια για την παράδοσι περι του αγίου Θεοδώρου του Τήρωνος, όπως αυτή μάς μεταδόθηκε από το Μαρτύριό του και προ πάντων από το «Εγκώμιον εις τον Μέγαν Μάρτυρα Θεόδωρον», που έκφωνήθηκε από τον άγιο Γρηγόριο Νύσσης (Migne Έ.Π. 46, 725-748).

Ό άγιος Θεόδωρος ό Τήρων γεννήθηκε το τέλος του γ' αιώνας σε ένα χωριό κοντά στην Άμάσεια. Όταν στις αρχές του δ' αιώνας, κατά τους διωγμούς του Μαξιμιανού, όδηγήθηκε στο μαρτύριο, ήταν «τήρων» δηλαδή «νεόλεκτος» (= νεοσύλλεκτος) άπλους φρουρός στρατιώτης, που διακρινόταν για την άνδρεία και το θάρρος του. Όταν ό Θεόδωρος άρνήθηκε να θυσιάση στα είδωλα και όταν στή συνέχεια άγανακτισμένος για τους διωγμούς προπόλησε στην Άμάσεια τον ναό και το ξόανο της μητρος των θεών (Magna Mater) Ρέας, καταδικάσθηκε από τον άρχοντα Βρίγκα σε φοικτά βασανιστήρια και στο τέλος ρίφθηκε ζωντανός και κήκε σε κάμιννο πυρός. Πέθανε όμολογώντας «Έμοι δε Θεός ό Χριστός, ό του Θεου μονογενής Υιός». Έως το τέλος έμεινε πιστός στην όμολογία του, άποκρούοντας ύποσχέσεις

2. ΟΙ ΛΑΪΚΟΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Ἀχελώου κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Ἡ ἐποχὴ τῶν λαϊκῶν δημιούργησε καὶ τὴ δική της ἰδεολογία. Ἡ ἔξαρση τῆς σημασίας τῶν λαϊκῶν βασίσθηκε στὴν ἀντίστοιχη ἀνάπτυξη τῆς σημασίας τοῦ παρόντος καὶ ἰδιαίτερα τοῦ *ὕλικου κόσμου*.

Στοὺς προηγούμενους αἰῶνες, αἰῶνες ποικίλων ἀκαταστασιῶν καὶ προβληματισμῶν, τὸ χριστιανικὸ κοσμοεἶδωλο, ποὺ ἦταν οὐσιαστικὰ *θεοκεντρικόν*, ἦταν ἀποδεκτὸ ἀπὸ ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, κυρίως, καὶ ἐξασφάλιζε σ' αὐτοὺς ἓνα ἱκανοποιητικὸ πλαίσιο ζωῆς. Τὸ κοσμοεἶδωλο αὐτὸ ἦταν καὶ τὸ θεωρητικὸ καὶ τὸ πρακτικὸ πλαίσιο τῆς ζωῆς, ποὺ ἐξασφάλιζε τόσο στὴν Ἐκκλησία ὅσο καὶ ἰδιαίτερα στοὺς μοναχοὺς τὰ πρωτεία, ὅπως εἶπαμε στὸ προηγούμενο ἄρθρο. Οἱ ἄνθρωποι, ἔχοντας τὴ ζωὴ τους, θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ, στραμμένη στὸν Θεό, ἔδιναν ταυτόχρονα καὶ στοὺς ἀφιερωμένους στὸν Θεὸ μοναχοὺς ξεχωριστὴ θέση μέσα στὸν κόσμο. Οἱ μοναχοί, στὴ Δύση ἰδιαίτερα, ἦταν πρῶτοι στὴν καλλιέργεια καὶ ἀνάπτυξη τῆς παιδείας, τῆς ἐπιστήμης, τῆς οἰκονομίας, τῆς περιθάλψης, τῆς πολιτικῆς κ.λπ.

Τὸ κοσμοεἶδωλο ὅμως τῆς νέας ἐποχῆς τῶν λαϊκῶν ἦταν ὁ ἀντίποδας τοῦ κοσμοεἶδωλου τῶν μοναχῶν. Ἐδῶ, τὴν πρώτη θέση εἶχε ὄχι πιά ὁ Θεός, ἀλλὰ ὁ κόσμος. Τὸ κέντρο τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν ἀνθρώπων δὲν ἦταν πιά ὁ Θεός, ἀλλὰ οἱ ὕλικες καὶ γήινες ἀξίες. Ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ τοῦ κοσμοεἶδωλου εἶχε σὰν συνέπεια ἀφενὸς μὲν οἱ ἀξίες καὶ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου νὰ ἀποκτήσουν ἰδιαίτερη σημασία καὶ ἀφετέρου νὰ

γιὰ ἀξιώματα (ὅπως λ.χ. τὸ τῆς εἰδωλολατρικῆς ἀρχιερωσύνης), ποὺ θὰ δίδονταν εἰς αὐτόν, ἐὰν ἤρνεϊτο τὴν χριστιανικὴ πίστι. Κατὰ τὴ μαρτυρία τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης ὡς μάρτυς ἐγίνε λαοφιλῆς. Στὸν περικαλλῆ ναό, ὅπου βρισκόνταν τὰ λείψανά του, ὀλόκληρο τὸ ἔτος συνέρρεε πλήθος πιστῶν, ποὺ ἐπικαλοῦνταν τὶς πρεσβεῖες καὶ τὴ θαυματουργικὴ δύναμί του.

Τὸ Σάββατον τῆς Α' Ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν φέρομε στὴ μνήμη μας θαῦμα του με κόλλυβα, ποὺ ἐγίνε στὰ χρόνια Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου καὶ συνετέλεσε στὸ νὰ γίνῃ φανερὴ ἡ πλάνη τῆς εἰδωλολατρείας. Ἐπειδὴ δὲ τὰ κόλλυβα συνδέονται με τοὺς νεκρούς, ἐπικράτησε ἡ ἀντίληψις, ὅτι ἡ ἡμέρα αὐτὴ εἶναι ἀφιερωμένη στὴ μνήμη τῶν νεκρῶν, ἐνῶ γι' αὐτὴν θὰ ἦταν προτιμότερο τὸ Σάββατο πρὸ τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀπόκρεω, τὸ ὁποῖο ἐξ ἀρχῆς καθιερώθηκε «εἰς μνήμην τῶν ἀπ' αἰῶνος κοιμηθέντων εὐσεβῶς καὶ ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου».

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ὑποβιβασθεῖ ἡ σημασία τῶν πνευματικῶν καὶ θεολογικῶν ἀξιῶν.

Ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ καὶ πλήρης ἀνατροπὴ τοῦ κοσμοεἶδωλου συνετέλεσε, εἰδικότερα, ὥστε οἱ μοναχοί, οἱ κυρίως ἐκπρόσωποι τοῦ παλαιοῦ κοσμοεἶδωλου, νὰ τεθοῦν στὸ περιθώριο τῆς ζωῆς καὶ τὴν πρώτη καὶ κυρίαρχη θέση τους στὴν κοινωνικοπολιτικὴ ζωὴ νὰ καταλάβουν οἱ λαϊκοί, οἱ κοσμικοὶ δηλαδὴ χριστιανοί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες.

Στὸν ἐκκλησιαστικὸ γεωγραφικὸ χώρο, ἡ νέα αὐτὴ διάταξη τῆς κοινωνικῆς πυραμίδας, αὔξησε τὴ σημασία τῆς *ἐνοριακῆς κοινότητος*, καὶ ἰδιαίτερα τοῦ κέντρου τῆς ἐνοριακῆς ζωῆς, τοῦ ναοῦ. Στὴ νέα κοσμοκεντρικὴ κοινωνία οἱ κοσμικοὶ χριστιανοί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἀπέκτησαν ἰδιαίτερη σημασία, ἐνῶ ἀντιστοίχως ἄρχισε νὰ ὑποβαθμίζεται ἡ σημασία τῶν μοναχῶν καὶ τῶν μοναστηριῶν. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ἀκόμη καὶ στὸ παραδοσιακὸ προπύργιο τοῦ ὀρθοδόξου μοναχισμοῦ, τὸ Ἅγιον Ὄρος, οἱ μοναχοὶ ἐφθίναν συνεχῶς μέχρι τὸ ἔτος 1971¹.

Ἡ Ἐκκλησία υἰοθέτησε τὴ νέα αὐτὴ ἱεράρχηση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ γεωγραφικοῦ χώρου καὶ ἄρχισε νὰ θεωρεῖ τὴν Ἐνορία τῶν κοσμικῶν χριστιανῶν, ὡς βασικὸ κῦταρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Τόσο στὰ χωριὰ ὅσο καὶ στὶς πόλεις, ἄρχισαν νὰ ἰδρύονται καὶ νὰ λειτουργοῦν Ἐνορίες, στὶς ὁποῖες ὑπήγοντο πιά οἱ κοσμικοὶ χριστιανοί.

Ἐνῶ ὅμως ἡ Ἐκκλησία υἰοθέτησε μιὰ νέα, ἐντελῶς ὀργανικὴ ἐκκλησιαστικὴ δομὴ, γιὰ τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ χριστιανούς, τὴν Ἐνορία, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, διετήρησε τὸ μοναχικὸ περιεχόμενο, γιὰ τὸ σύνολο τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Ἡ πράξις αὐτὴ τῆς Ἐκκλησίας ἐξηγεῖται ἀφενὸς ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι δὲν ἦταν προετοιμασμένη γιὰ μιὰ σχετικὴ ἀλλαγὴ καὶ προσαρμογὴ, ὅπως εἶπαμε, καὶ ἀφετέρου ἀπὸ τὴν ἴδια τῆς τῆ συντηρητικὴ φύση, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας δὲν εἶναι εὐκόλη σὲ ἄμεσες καὶ ραγδαῖες ἀλλαγές.

Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς, ἡ Ἐνορία, μέχρι σήμερα, λειτουργεῖ ὡς μιὰ ἐν τῷ κόσμῳ Μονή. Οἱ ἐνορίτες, κοσμικοὶ χριστιανοί, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ σὲ ἐκδηλώσεις καὶ Ἀκολουθίες ποὺ συνετέθησαν ἀπὸ μοναχοὺς καὶ προορίζονται γιὰ μοναχοὺς. Ἀναφέρομε, στὴ συνέχεια, μερικὰ παραδείγματα:

α) *Οἱ Ἀκολουθίες τοῦ ἡμερησίου κύκλου:* Ἡ πρώτη Ἀκολουθία τοῦ ἡμερησίου κύκλου εἶναι τὸ *Μεσονυκτικόν*. Πρόκειται γιὰ Ἀκολουθία ποὺ τελεῖται ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς κατὰ τὶς μεταμεσονύχτιες ὥρες, κατὰ τὶς ὁποῖες οἱ μοναχοὶ ἀγρυπνοῦν καὶ προσεύχονται.

Ἡ Ἀκολουθία αὐτὴ τυπικῶς ἰσχύει καὶ γιὰ τὶς κοσμικῆς ἐνορίες. Λόγῳ ὅμως τοῦ διαφοροτικοῦ προγράμ-

ματος ζωής, ή Ἀκολουθία αὐτή δὲν τελεῖται στὶς ἐνορίες. Ἡ κατάργηση αὐτῆ (ὅλική ἢ μερικὴ), ἐκ πρώτης ὄψεως, μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὡς προσαρμογὴ τῆς Ἐκκλησίας στὶς συνθήκες ζωῆς τῶν κοσμικῶν χριστιανῶν. Ὡστόσο, ἡ κατάργηση δὲν εἶναι ὁ μόνος τρόπος ποιμαντικῆς προσαρμογῆς. Μεγάλη ποιμαντικὴ σημασία θὰ εἶχε νὰ διατηρηθεῖ καὶ γιὰ τοὺς κοσμικοὺς χριστιανοὺς, *μὲ ἄλλον τρόπο*, τὸ ὠραῖο καὶ συγγλονιστικὸ περιεχόμενον καὶ μήνυμα τῆς Ἀκολουθίας αὐτῆς.

Τὸ ἡμερήσιο ὠρολόγιο πρόγραμμα τῶν μοναχῶν προβλέπει ἐπίσης καὶ τίς Ἀκολουθίες τῶν Ὁρῶν (Α', Γ', ΣΤ' καὶ Θ'). Καὶ οἱ ὠραῖες αὐτὲς Ἀκολουθίες, στὶς κοσμικὲς ἐνορίες ἔχουν σχεδὸν καταργηθεῖ. Τελούνται, ὡς γνωστόν, 2-3 φορὲς τὸ χρόνο!

β) *Ἡ διάρκεια τῶν Ἀκολουθιῶν*: Ὅλες οἱ ἐκκλησιαστικὲς Ἀκολουθίες ἔχουν μεγάλη χρονικὴ διάρκεια. Καὶ τὸ χαρακτηριστικὸ αὐτὸ εἶναι εὐνόητο καὶ φυσικὸ, διότι ἀνταποκρίνεται στὴν κλήση καὶ τὸν τρόπο ζωῆς τῶν μοναχῶν. Γιὰ τοὺς μοναχοὺς, ὁ χρόνος δὲν ἔχει τὴ σημασία ποὺ ἔχει γιὰ τοὺς κοσμικοὺς χριστιανοὺς καὶ ἡ προσευχὴ εἶναι ἡ *βασικὴ ἀπασχόλησή* τους. Ἐξάλλου, ἡ μεγάλη χρονικὴ διάρκεια τῶν Ἀκολουθιῶν ἀνταποκρίνεται στὸν ἀσκητικὸ χαρακτήρα τοῦ ὀρθοδόξου Μοναχισμοῦ, διότι ἡ μακρὰ προσευχὴ *εἶναι ὄντως ἄσκηση*.

Οἱ κοσμικοὶ ὅμως χριστιανοὶ δὲν ἔχουν τὴν κλήση τῆς ὀλοήμερης προσευχῆς, καὶ ὁ χρόνος γι' αὐτοὺς ἔχει διαφορετικὴ σημασία. Γιὰ τίς ἐνορίες, λοιπόν, καὶ τὸ θέμα αὐτὸ πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθεῖ, μὲ βάση τὴν κλήση καὶ τὸ πρόγραμμα ζωῆς τῶν λαϊκῶν χριστιανῶν².

γ) *Ἡ ὀρθοστασία*: Οἱ κοσμικοὶ χριστιανοὶ καλοῦνται ἐπίσης νὰ συμμετέχουν σὲ ὅλες τίς ἐκκλησιαστικὲς Ἀκολουθίες τῆς ἐνορίας, κατὰ κανόνα ὀρθοί. Καὶ τὸ στοιχεῖο αὐτὸ ἀνταποκρίνεται στὸν ἀσκητικὸ χαρακτήρα τῶν μοναχικῶν Ἀκολουθιῶν. Ἡ ὀρθοστασία εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς τρόπους ἄσκησης τῶν ὀρθοδόξων μοναχῶν καὶ ἰδίως τῶν Ἀναχωρητῶν³. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ καθολικὰ καὶ τὰ παρεκκλήσια τῶν Μονῶν δὲν ἔχουν καθίσματα. Τὰ μόνα ἔδρανα ποὺ διαθέτουν οἱ ναοὶ τῶν μοναστηριῶν εἶναι τὰ «*στασίδια*», τὰ ὁποῖα, ὅπως καὶ ἡ ὀνομασία τους δηλώνει, δὲ λειτουργοῦν ὡς καθίσματα, ἀλλὰ ὡς μέσα ποὺ ὑποβασιάζουν τὸ μοναχὸ στὴν ὀρθία στάση.

Γιὰ τοὺς κοσμικοὺς ὅμως χριστιανοὺς καὶ ιδιαίτερα τοὺς ἠλικιωμένους, τίς μητέρες καὶ τὰ παιδιά, ἡ ὀρθοστασία λειτουργεῖ ἀρνητικά. Γι' αὐτὸ καὶ στὶς ἐνορίες, τὸ θέμα τῶν καθισμάτων χρειάζεται ἐιδικὴ μελέτη⁴.

δ) *Ἡ προβολὴ μοναχικῶν προτύπων*: Στὸ Ἀγιολόγιο καὶ Ἑορτολόγιο τῆς Ἐκκλησίας οἱ μοναχοὶ καὶ ἀσκηταὶ Ἅγιοι ἔχουν τὴν πρώτη καὶ κυρίαρχη θέση. Ἡ ἀποκλειστικὴ αὐτὴ προβολὴ τῶν μοναχικῶν προτύπων ἀνταποκρίνεται ἐπίσης στὸ μοναχικὸ προσανατολισμὸ τῶν Ἀκολουθιῶν καὶ ἀπέβλεπε στὴν ἐνίσχυση καὶ ἐμπνευση τῶν μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι ἦταν οἱ πρόωτοι καὶ οἱ μόνοι ἴσως ποὺ συμμετείχαν στὶς ἐκκλησιαστικὲς αὐτὲς ἐκδηλώσεις.

Πόσο ἐνισχυτικὸ γιὰ τοὺς κοσμικοὺς χριστιανοὺς θὰ ἦταν, ἂν, στὸ ἐκκλησιαστικὸ εορτολόγιο, συμπεριλαμβανόνταν καὶ Ἅγιοι μὴ μοναχοί! Ἡ προβολὴ, ἀντίστοιχα, τῶν ἁγίων Μαρτύρων, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἀνταποκρι-

νεται ἀπόλυτα στὴν κλήση καὶ ἀποστολὴ τῶν κοσμικῶν χριστιανῶν.

Ὁ μοναχικὸς αὐτὸς χαρακτήρας τῶν ἐκδηλώσεων καὶ Ἀκολουθιῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὅσο διετεθεῖτο καὶ στὴν Ἑλλάδα ἢ παραδοσιακῆ, ἀγροτογεωργικὴ κοινωνία, δὲ δημιουργοῦσε σοβαρὰ προβλήματα, διότι οἱ λαϊκοὶ χριστιανοὶ τῆς κοινωνίας ἐκείνης ζοῦσαν πολὺ κοντὰ στὴ ζωὴ τῶν μοναχῶν⁵.

Μὲ τὴν ἀνάπτυξη ὅμως τῆς ἀστικοποίησης καὶ στὴ Χώρα μας, ὁ ἔντονος μοναχικὸς χαρακτήρας τοῦ προγράμματος τῆς Ἐκκλησίας ἄρχισε νὰ δημιουργεῖ ἐπιπρόσθετα προβλήματα στοὺς κοσμικοὺς χριστιανοὺς, καθὼς τὸ ὠραῖο ἐργασίας καὶ γενικὰ τὸ πρόγραμμα τῆς ζωῆς τους δὲ συνέπιπτε πιά μὲ τὸ μοναχικὸ ὠρολόγιο προγράμματος τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκδηλώσεων. Καὶ μόνον τὸ γεγονός αὐτὸ, ἡ φυσικὴ δηλαδὴ ἀδυναμία τῶν κοσμικῶν χριστιανῶν νὰ συμμετάσχουν στὶς ἐκδηλώσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, λόγω προγράμματος, συντέλεσε καὶ συντελεῖ, ὥστε *ἕνα πολὺ μεγάλο ποσοστὸ* κοσμικῶν χριστιανῶν νὰ ἔχει ἀποκοπεῖ ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας.

Πέραν ὅμως αὐτοῦ, τοῦ καθαρὰ τεχνικοῦ ἐμποδίου, ἡ ἐποχὴ τῶν λαϊκῶν προκαλεῖ καὶ ἄλλα ἐπιπρόσθετα προβλήματα ποὺ ἀσκοῦν ἀρνητικὲς ἐπιδράσεις στὴν πίστη καὶ ζωὴ τῶν κοσμικῶν χριστιανῶν. Ὅλα αὐτὰ συνιστοῦν μιὰ πρόκληση γιὰ τὴν ποιμαντικὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία πρέπει ἐπὶ τέλους νὰ καταπιασθεῖ μὲ σοβαρότητα γιὰ τὰ ζωτικὰ αὐτὰ προβλήματα τῶν κοσμικῶν χριστιανῶν. Ἐξάλλου, οἱ ἐν τῷ κόσμῳ χριστιανοὶ λαϊκοὶ θὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ ἐπιτελέσουν τὴ μεγάλη τους ἀποστολὴ στὸ σύγχρονο κόσμῳ, ἂν δὲν τύχουν τῆς ιδιαίτερης προσοχῆς καὶ τῆς κατάλληλης τροφοδοσίας καὶ καθοδήγησης ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας.

1. Στὴν ἀπογραφή τοῦ 1920, οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἦταν 4.849. Στὴν ἀπογραφή τοῦ 1971, ὁ ἀριθμὸς τῶν μοναχῶν εἶχε φθάσει στοὺς 1.146!

2. Περισσότερα γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ, βλ. στὴ μελέτη μας, *Θέματα Ποιμαντικῆς Δεοντολογίας*, σελ. 84.

3. Στὴν ὀρθόδοξη μοναχικὴ παράδοση ἔχομε παράδειγμα μοναχῶν καὶ ἀσκητῶν ποὺ στήσαν ὄρθοι, γιὰ ὅλη τὴν ζωὴ. Ὁ ὄσιος Ἀβραάμ, π.χ. «*τοσαύτη ἀγρυπνία καὶ στάσει τὸ σῶμα κατεδάμασεν, ὡς ἀκίνητος ἐπὶ πλείστον διαμειναι χρόνον, μηδαμῶς βαδίζειν δυνάμενος*». Βλ. Μηναῖον 14 Φεβρουαρίου. Ἐπίσης, ὁ ὄσιος Βασιλάτος «*ἵστατο διηλεκῶς, εἰς οὐρανὸν τὰς χεῖρας ἐκτείνων καὶ τὸν τῶν ὄλων Θεὸν ἀνυμνῶν*». Μηναῖον 22 Φεβρουαρίου.

4. Βλ. ἐπίσης στὴ μελέτη μας: *Θέματα Ποιμαντικῆς Δεοντολογίας*, σελ. 108.

5. Ἐξεδόθη πρὸ καιροῦ τὸ βιβλίον: «*Οἱ ἔγγαμοι Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας*», ἐκδ. Ἀκρίτας. Ὡστόσο, στὸ βιβλίον αὐτὸ ἀναφέρονται καὶ πάλι *πρώην ἔγγαμοι*, ποὺ ἔγιναν ἅγιοι ὡς μοναχοί, ἀφοῦ ἀρνήθησαν τὸ γάμο καὶ ἐγκατέλειψαν τὸν κόσμο! Ἀλλὰ τὸ ζητούμενο εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο.

6. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀγροτογεωργοί, ἔζησαν, γιὰ πολλοὺς αἰῶνες, μιὰ παράλληλη ζωὴ μὲ τὴ ζωὴ τῶν μοναχῶν. Ὄχι μόνον τὰ σπῆτα τους, ἀλλὰ καὶ τὰ χωράφια τους, ἡ ἐργασία τους δηλαδὴ, ἦταν κοντὰ σὲ μοναστήρια, ἀλλὰ καὶ οἱ μοναχοὶ συμμερίζονταν τὴ ζωὴ τῶν κοσμικῶν χριστιανῶν. Κοινὴ ἰδίως ἦταν ἡ τύχη τους στὶς δύσκολες ἐποχές, σὲ ἐπιδρομὲς βαρβάρων καὶ πειρατῶν, σὲ πυρκαϊῆς καὶ γενικὰ σὲ φυσικὲς καταστροφὲς καὶ ἱστορικὲς περὶτέιες.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ*

Του κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΑΗ, Καθηγητού Παν/μίου Θεσσαλονίκης

Ἡ χρήση τοῦ «Ἀλληλοῦῖα» ὡς ἐφύμνιου — ὑπακοῆς τῶν ψαλμικῶν κοινωνικῶν εἶναι γενική. Ὁ κανὼν αὐτὸς ἰσχύει καὶ γιὰ τὰ μὴ ψαλμικά κοινωνικά ἢ αὐτὰ λόγῳ τῆς ἰδιαίτερας φύσεώς τους ἀποτελοῦν ἐξαιρέσεις; Γιὰ τὰ δύο πρῶτα, τῶν Θεοφανεῖων καὶ τῆς Μεσοπεντηκοστῆς, δὲν ὑπάρχει πρόβλημα. Ἀναμφισβήτητα συνοδεύονται μὲ τὸ «Ἀλληλοῦῖα». Ποτὲ δὲν εἶναι μὲν στίχοι ψαλμῶν, ἀλλὰ κάτι τὸ συγγενές· στίχοι καὶ αὐτὰ ἀγιογραφικῶν κειμένων. Ὁμοίως καὶ γιὰ τὸ «Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ...» δὲν ὑπάρχει πρόβλημα. Αὐτὸ δὲν κατακλείεται μὲ τὸ «Ἀλληλοῦῖα». Ἡ περίπτωσή του εἶναι ἰδιαίτερη, πιθανὸν δὲν γράφηκε ἐξ ἀρχῆς ὡς κοινωνικὸ ἢ καὶ ἂν γράφηκε ἀποτελεῖ ἐξαιρέση, ὅπως καὶ ἄλλα ἀρχαῖα κοινωνικά-τροπάρια, ποὺ δὲν κατακλείονται μὲ τὸ «Ἀλληλοῦῖα».

Τὸ πρόβλημα ἐπομένως ἐντοπίζεται στὸ κοινωνικὸ τοῦ Πάσχα, στὸ ὁποῖο ἀφορᾷ ἡ ἐρώτηση, καὶ ποῦ εἶναι πράγματι στασιαζόμενο. Ἄν δὲν ἔχει «Ἀλληλοῦῖα» θὰ πρέπει νὰ ἀποτελεῖ τὴ μοναδικὴ ἐξαιρέση στὰ κοινωνικά. Αὐτὸ μειώνει μὲν τὶς πιθανότητες νὰ εἶναι ὀρθὴ ἢ παράλειψη τοῦ «Ἀλληλοῦῖα», ἀλλὰ δὲν ἐπιβεβαιώνει τὸ ἀντίθετο. Ὅλοι οἱ κανόνες ἔχουν ἐξαιρέσεις.

Ὅσοι ὑποστηρίζουν ὅτι τὸ κοινωνικὸ τοῦ Πάσχα δὲν ἔχει ἐφύμνιο τὸ «Ἀλληλοῦῖα» προβάλλουν ὡς ἐπιχείρημα τὸ ὅτι μόνον σὲ ψαλμικοὺς στίχους δικαιολογεῖται ἡ χρήση του. Αὐτὸ δὲν εἶναι ἀκριβές. Μὲ τὸ «Ἀλληλοῦῖα», ὡς γνωστὸ, κατακλείονται ὄχι μόνον τὰ δύο καινοδιαθηκικά κοινωνικά ποὺ μνημονεύσαμε, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ἕμνοι καὶ ἐφύμνια, ὅπως τὸ «Σῶσον ἡμᾶς Υἱὲ Θεοῦ...» τοῦ τρίτου ἀντιφώνου τῆς θείας λειτουργίας καὶ δευτέρου τῆς ἀσματικῆς ἀκολουθίας τῆς τριθέκτης, κατὰ τὴν παλαιότερα τάξη, τὸ σημερινὸ δεῦτερο ἀντίφωνο τῆς θείας λειτουργίας καὶ τὸ εἰσοδικὸ, οἱ ἄρτιοι οἴκοι τοῦ ἀκαθίστου, ὅλοι οἱ οἴκοι τοῦ νεκρωσίου κοντακίου τοῦ Ἀναστασίου «Μετὰ τῶν ἁγίων...» κ.λπ. Ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ βιβλικοῦ στίχου ποὺ ψάλλεται ἀντὶ τρισαγίου, τοῦ «Ὅσοι εἰς Χριστόν...» (Γαλάτ. γ' 27), ποὺ ἐπισφραγίζεται μὲ τὸ «Ἀλληλοῦῖα».

Εἰδικότερα τὴ χρήση τοῦ «Ἀλληλοῦῖα» ὡς ἐφύμνιου τοῦ κοινωνικοῦ τρόπου τινὰ ἀπαιτεῖ ἡ γενικότερα χρήση τοῦ δοξολογικοῦ αὐτοῦ ἀγγελικοῦ ἕμνου στὰ τέσσερα κύρια σημεῖα τῆς θείας λειτουργίας, τῆς «θυσίας αἰνέσεως» τῆς Ἐκκλησίας. Πράγματι ἂν προσέξουμε θὰ διαπιστώσουμε ὅτι ἡ ψαλμωδία τοῦ

«Ἀλληλοῦῖα» προετοιμάζει ἢ ὑπογραμμίζει τὰ τέσσερα κύρια σημεῖα τῆς ἱεράς εὐχαριστιακῆς συνάξεως τῆς Ἐκκλησίας· τὴν εἴσοδο, ὡς ἐφύμνιο τοῦ εἰσοδικοῦ τρίτου ἀντιφώνου (σήμερα δευτέρου) καὶ τοῦ εἰσοδικοῦ στίχου· τὴν ἀνάγνωση τοῦ εὐαγγελικοῦ κειμένου, ὡς ἀλληλουάριο· τὴν εἴσοδο τῶν τιμῶν δώρων, ὡς ἐφύμνιο τοῦ χερουβικοῦ ἢ τῶν παραλλήλων τοῦ ἕμνου· τὴ θεία κοινωνία, ὡς ἐφύμνιο τοῦ κοινωνικοῦ καὶ τοῦ «Πληρωθήτω...». Τὸ πέμπτο, τέταρτο κατὰ τὴ λειτουργικὴ σειρὰ, καίριο σημεῖο τῆς θείας λειτουργίας, ὁ καθαγιασμός τῶν τιμῶν δώρων, προπαρασκευάζεται μὲ τὴν ψαλμωδία τοῦ ἀγγελικοῦ δοξολογικοῦ ἕμνου, παραλλήλου, ὅπως εἶδαμε σὲ προηγουμένη ἀπάντηση, πρὸς τὸ «Ἀλληλοῦῖα», τοῦ τρισαγίου ἕμνου «Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σαβαώθ...».

Τὸ ἐρώτημά μας θὰ εὑρίσκει ἀπάντηση στὰ χειρόγραφα Τυπικὰ ἢ Πεντηκοστάρια. Δυστυχῶς στὰ ἀρχαῖα, ἀκόμη καὶ στὰ νεότερα λειτουργικὰ βιβλία τίθεται συνηθέστατα, σχεδὸν πάντοτε, μόνον ἡ ἀρχή: «Σῶμα Χριστοῦ μεταλάβετε» καὶ ὄχι ὅλο τὸ κείμενο. Ἀνατρέξαμε σὲ δύο περίπου δεκάδες, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μόνον τὸ νεώτερο Τυπικὸ τῆς Μονῆς Διονυσίου σημειώνει στὸ περιθώριο: «εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ Ἐλληλοῦῖα οὐ ψάλλεται». Ἀντιθέτως τὸ Τυπικὸ τῆς Μονῆς Ξηροποτάμου ἔχει ὀλόκληρο τὸ κοινωνικὸ μαζὶ καὶ τὸ «Ἀλληλοῦῖα». Καὶ τὰ δύο αὐτὰ χειρόγραφα Τυπικὰ ἔχουν γραφεῖ τὸν περασμένο αἰῶνα. Φαίνεται ὅτι τότε εἶχε ἀνακινηθεῖ τὸ θέμα καὶ οἱ συντάκτες τῶν Τυπικῶν αὐτῶν παίρνουν θέση σ' αὐτό, ὁ μὲν ἕνας ρητῶς τοποθετούμενος ἀρνητικά, ὁ δὲ ἄλλος ὑπὲρ τῆς ψαλμωδίας τοῦ «Ἀλληλοῦῖα», ἀφοῦ κατ' ἐξαιρέση τὸ ἀναγράφει ὀλόκληρο. Ἀκόμη ὅμως καὶ τὸ «ἀπὸ σιωπῆς» ἐπιχείρημα εἶναι στὴν περίπτωσή μας ἰσχυρό. Ὅταν ὅλα τὰ Τυπικὰ σημειώνουν μόνον τὴν ἀρχή, πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ὡς αὐτονόητο ὅτι τὸ κοινωνικὸ τοῦ Πάσχα ἀκολουθοῦσε τὸν γνωστὸ ἀπὸ τὴν πράξη κανόνα, στὸν ὁποῖον συντονίζονται ὅλα τὰ ἄλλα κοινωνικά, ὅτι δηλαδὴ ἔχει ὅπως ἐκεῖνα ἐφύμνιο τὸ «Ἀλληλοῦῖα». Αὐτὸ ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ μιὰ ἀναδρομὴ στὰ χειρόγραφα καὶ στὰ ἔντυπα μουσικά βιβλία. Τὰ παλαιότερα ἔχουν τὸ «Ἀλληλοῦῖα». Τὰ νεότερα ὄχι.

Ἄν ἀνατρέξουμε τώρα στὴν παράλληλη περίπτωση, ποὺ εἶδαμε στὴν προηγουμένη ἀπάντηση, τῆς τάσεως δηλαδὴ ἀπαλείψεως τοῦ ἀλληλουαρίου τοῦ Πάσχα, καὶ στὴ σχετικὴ παράγραφο τοῦ Τυπικοῦ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὅπου γίνεται λόγος γι' αὐτὴ (Προθεωρία, 43), θὰ βροῦμε τὴ λύση τοῦ ζητήματος. Στὸ τέταρτο ἐρώτημα τῆς ἐπιτροπῆς δὲν περιλαμβά-

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 35 τοῦ ὑπ' ἀρ. 32 τεύχους.

Ἡ γλυκύτης τῆς ἐν Χριστῷ πνευματικῆς ζωῆς*

Τοῦ Ἀρχιμ. κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗ, Θ.Φ.

Ὑμνογράφου τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας

Ἡ πηγὴ πάσης γλυκύτητος, κατὰ τὸν Ἁγ. Ἐπιφάνιον (313-403) εἶναι ἡ Ἁγία Τριάς²⁹.

Ὁ κρατῶν, ὅμως, ἐν τῇ χειρὶ Του, τὴν γλυκύτητα τῆς ἀδιαταράκτου καὶ τῆς ἀναφαιρέτου χαρᾶς, εἶναι ὁ Λυτρωτὴς καὶ Σωτὴρ καὶ πιστὸς καὶ στοργικὸς Νυμφίος τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, Θεάνθρωπος Κύριος Ἰησοῦς Χριστός.

Ὑπὲρ πάντα τὰ κτίσματα τοῦ Θεοῦ, τοὺς Ἀγγέλους καὶ τοὺς Ἁγίους «τῆς δεσποτικῆς ἐγεύσατο γλυκύτητος τοῦ Χριστοῦ», ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος ἡ Ἁειπάρθενος Μαριάμ, Παναγία Μήτηρ τοῦ Κυρίου, κιοφορήσασα ἐννεάμηνον ὄλον, τόν, κατελθόντα οὐρανόν, ἄσαρκον Θεὸν Λόγον, Χριστόν, τεκοῦσα αὐτόν, ἐξ αὐτῆς, σεσαρκωμένον καὶ ἐνηθρωπισμένον, Θεάνθρωπον Ἐμμανουήλ, κρατήσασα αὐτόν, ὡς θεῖον Παιδίον, εἰς τὰς ἀγκάλας, καὶ σφίγγασα, ἐπὶ τῆς καρδίας αὐτῆς³⁰.

Ἡ, βιοῦσα τὴν ἐν Χριστῷ πνευματικὴν ζωὴν, ψυχὴ, ἡμέρας καὶ νυκτός, μετ' ἐρωτικῆς ἀγάπης, στοχάζεται καὶ ποθεῖ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν: «Τὰ ῥήματα τοῦ Νυμφίου πνεῦμα καὶ ζωὴ ἐστὶ... διὰ τοῦτο ποθεῖ προσεγγίσει τὴν ψυχὴν τῇ πηγῇ τῆς πνευματι-

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 10 τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 τεύχους.

νεται τὸ κοινωνικὸ, στὴν «περὶ τοῦ Ἑλληλοῦια» τοῦ Ἀποστόλου» ὅμως παράγραφο ρητῶς ἀναφέρεται «καὶ τὸ Κοινωνικόν». Καὶ τὰ δύο κείμενα παρατίθενται στὴν ὑπ' ἀριθμ. 510 ἀπάντησι. Νομίζω πῶς εἶναι σαφές ὅτι πρόκειται γιὰ τὸ ἴδιο ἀκριβῶς θέμα. Ἡ παρερμηνεία τοῦ «Ἑλληλοῦια», ποῦ θεωρήθηκε γιὰ τοὺς λόγους ποῦ ἐκεῖ ἐκθέσαμε, ὡς κατασκευαστικὸ καὶ νεκρώσιμο, γέννησε τὸ νόθο προβληματισμὸ ἂν πρέπει νὰ ψάλλεται κατὰ τὸ Πάσχα. Ἡ ἀπόπειρα παραλείψεώς του πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου ἀπέτυχε ἐν τῇ γενέσει της. Στὸ κοινωνικὸ βρῆκε προσφοροῦτερο ἔδαφος λόγω τῆς ἀσφαλείας τῶν τυπικῶν. Ἀκόμα καὶ τὸ τυπικὸ τοῦ Βιολάκη, παρὰ τὸ ὅτι τοποθετεῖται, ὅπως εἶδαμε, ἀρνητικὰ στὴν Προθεωρία, διατηρεῖ τὴν παραδοσιακὴ ἀσφάλεια στὶς τυπικὰς διατάξεις τῆς ἡμέρας τοῦ Πάσχα: «Κοινωνικὸν Ἑσώμα Χριστοῦ μεταλάβετε». Θεωρεῖ αὐτονόητο, ὅπως καὶ ὅλα τὰ ἀρχαῖα τυπικά, ὅτι τὸ κοινωνικὸ κατακλείεται μετὰ τὸ «Ἑλληλοῦια». Εἶναι πάντως περιεργὸ πῶς οἱ θιασῶτες τῆς καινοτομίας δὲν πρόσεξαν ὅτι τὸ «Ἑλληλοῦια» κατακλείει τὸ ἀναστάσιμο ἐφύμνιο τοῦ δευτέρου ἀντιφώνου καὶ τὸ πασχάλιο εἰσοδικὸ («Σώσον ἡμᾶς, Υἱὲ Θεοῦ, ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, ψάλλοντάς σοι Ἑλληλοῦια») καὶ δὲν ἐπεξέτειναν καὶ πρὸς αὐτὸ τὴ διορθωτικὴ τους μανία.

κῆς ζωῆς ἢ... ψυχῆ» ἢ δὲ πηγὴ ἐστὶ τοῦ Νυμφίου τὸ στόμα... πηγὴ δὲ ὁ Κύριος»³¹.

Ἡ ἐκλεκτὴ πνευματικὴ χριστιανικὴ ψυχὴ σπεύδει, μετὰ πόθου, ὀπίσω τοῦ Νυμφίου Χριστοῦ, ἐξομολογούμενη: «Σέ, Νυμφίε μου, ποθῶ, καὶ Σὲ ζητοῦσα ἀθλῶ καὶ συσταροῦμαι καὶ συνθάπτομαι τῷ Βαπτισμῷ Σου, τῷ Σταυρῷ καὶ τῇ Ταφῇ Σου».

Καὶ κράζει, πρὸς Αὐτὸν «δραμοῦσα πρὸς Σέ, τὴν πηγὴν, ἀντλήσω τοῦ θείου πόματος», «Ὅ Σὺ τοῖς διψῶσι πηγάζεις, προχέων τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς πλευρᾶς»³².

Καὶ ὁ Νυμφίος Χριστὸς «ἡ πηγὴ τοῦ ἐλέους»³³, «ἀγιότητος ὑπάρχων πηγὴ τοὺς πιστοὺς ἀγιαζει»³⁴.

Ὁ μόνον δὲ ὁ Θεάνθρωπος Χριστὸς εἰσέρχεται καὶ δεμπνεῖ, μετὰ τοῦ ἀνοίγοντος εἰς Αὐτὸν «κρούοντα τὴν θύραν»³⁵, προσφέρων τὸ Σῶμα Αὐτοῦ καὶ τὸ Αἷμα, διὰ τῆς Θείας Μεταλήψεως. Ὁ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐνοικεῖ³⁶, ἐν τῷ χριστοφόρῳ χριστιανῷ, ἀλλὰ καὶ Αὐτὸς ὁ Πατὴρ, κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: «Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ Πατὴρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτόν ἐλευσόμεθα καὶ μὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν»³⁷.

IV. Ὁ εἰσελθὼν, λοιπόν, εἰς τὴν ἐν Χριστῷ πνευματικὴν ζωὴν, εἰσέρχεται εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος, καὶ βιοῖ, ἀπὸ τῆς παρουσίας ζωῆς, τὴν μακαριότητα τοῦ Παραδείσου, ἀναφωνῶν, μετὰ τοῦ Πρωτοκορυφαίου τῶν Ἀποστόλων Πέτρου, «Κύριε, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ᾧδε εἶναι»³⁸, πλημμυρίζων ἀπὸ τὴν γλυκύτητα τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὴν γλυκύτητα αὐτὴν, τὴν πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν, ἐγεύθησαν αἱ φρόνιμοι Παρθένοι, ἐν ὁσιότητι, ὑποστάσει καὶ τοῦ μαρτυρίου τὰ δυσδιήγητα φοικτὰ βασανιστήρια, ψάλλουσαι «Σέ, Νυμφίε μου, ποθῶ καὶ Σὲ ζητοῦσα ἀθλῶ, καὶ συσταροῦμαι καὶ συνθάπτομαι τῷ βαπτισμῷ Σου». Καὶ οἱ Ἅγιοι Μάρτυρες. Καὶ πάντες οἱ Ὅσιοι καὶ οἱ ἀφιερωμένοι καὶ οἱ πιστοὶ καὶ σταθεροὶ ἀγωνισταὶ τῆς πνευματικῆς, ἐν Χριστῷ, ζωῆς, ὅσον περισσότερον, καθ' ἡμέραν, αἱ ψυχαὶ τῶν ἐγγίζουσιν καὶ ἐνοῦνται μετὰ τὸν Τρισάγιον γλυκύτατον Θεόν³⁹. Ὅστις «γευθῆ αὐτῆς τῆς γλυκύτητος τοῦ εἶναι μετὰ τοῦ Θεοῦ» λέγει ὁ Ἀββᾶς Δωρόθεος (465-535) προγεύεται, ἤδη, τῆς μακαριότητος τοῦ Παραδείσου, διατηρῶν ἀπαραβίαστον, ἐν τῇ ζωῇ του, τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ⁴⁰.

Καὶ ὅστις πληρωθῆ καὶ καταληφθῆ ὅλος, ἀπὸ αὐτὴν τὴν γλυκύτητα τῆς πνευματικῆς, ἐν Χριστῷ, ζωῆς, ἀναχωρεῖ τοῦ κόσμου τοῦ παρόντος, τοῦ ἀπατεῶνος, λέγει ὁ Ἁγ. Ἰωάννης τῆς Κλίμακος (580-642), «καὶ γίνεται ἡσυχαστὴς ἐκκοπήν γλυκύτητος Θεοῦ λαβεῖν μὴ βουλόμενος»⁴¹.

Ἡ, ἀπὸ Θεοῦ, οὐράνιος γλυκύτης, ἐνοικοῦσα ἐν

τῷ ἀνθρώπῳ, καθιστᾶ αὐτὸν πλήρη χρηστότητος, καλοκάγαθίας καὶ ἐπεικειας, ὑπενθυμιζούσης τὸν γλυκύτατον Ἰησοῦν, τὸν λέγοντα: «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν»⁴².

Καὶ πρὸς πάντας, ἀνεξαιρέτως, τοὺς ἀνθρώπους, ὁ ἔχων τὴν γλυκύτητα τοῦ Χριστοῦ, ἐνοικοῦσαν ἐν τῇ καρδίᾳ του, καὶ ἐκφραζομένην, ἐν τῷ Προσώπῳ του, συμπεριφέρεται καὶ ὁμιλεῖ, μὲ καλωσύνην καὶ λεπτότητα τρόπων, λέγει Θεοδόσιος ὁ Β', ὁ τόσον παρεξηγημένος καὶ συκοφαντημένος, μὲ τὸν τίτλον «ὁ Μικρός», Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (400-450), γράφων ἐπιστολὴν πρὸς Λικινίαν Εὐδοξίαν⁴³. «Τοῦ πιστοῦ καὶ εὐσεβοῦς καὶ ζηλωτοῦ τῆς ἐν Χριστῷ πνευματικῆς ζωῆς, τὴν ψυχὴν, τὸ Πανάγιον Πνεῦμα ἠδύνει, μὲ τὴν γλυκύτητα τῆς ἐπιπνοίας του», λέγει ὁ Ἅγιος Διάδοχος Φωτικῆς († 450)⁴⁴.

Γλυκαινόμενα, ἐκ τῆς ἀκροάσεως, μελέτης καὶ στοχασμοῦ παντός λόγου «ἐκπορευομένου, διὰ στόματος Θεοῦ», ἠρμηνευμένα διὰ στόματος τοῦ, ἐνηθρωπισμένου Θεοῦ Λόγου, Χριστοῦ «τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια»⁴⁵ ἀνυψοῦν τὸν φιλόθεον, τὸν φιλόχριστον, τὸν φιλόψυχον ἄνθρωπον, εἰς θεώρησιν τοῦ Χριστοῦ, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ Χριστοῦ, εἰς ἐναγκαλισμὸν τοῦ Χριστοῦ, εἰς ἔνωσιν μετὰ τοῦ Χριστοῦ, εἰς θέωσιν⁴⁶.

Καί, πρὸς μὲν τὸν ἔσω ἄνθρωπον, διαθερμαίνουν, ὀλοκληρῶνουν καὶ καλλιεργοῦν τὴν ψυχοσωτήριον εἰλικρινῆ μετάνοιαν, τὴν κατάνυξιν, τὴν ἀπερίσπαστον ἡσυχίαν τῆς περισυλλογῆς, ὡς χαρμολύτην καὶ συναναστροφὴν τοῦ, Σωτῆρος τῶν ἁμαρτωλῶν, Θεανθρώπου Χριστοῦ.

Πρὸς δὲ τὰ ἔξω, τὴν γλυκυτάτην χριστομίμητον ἠμερότητα καὶ χρηστότητα, εὐσπλαγχνίαν καὶ ἐπιείκειαν καὶ φιλοστοργίαν, λέγει ὁ Ἀββᾶς Ἡσαΐας (418-488)⁴⁷, ἐπιβεβαιῶν καὶ ἀναπτύσσων τὸν Ὁριγένειον.

* * *

Ἡ γλυκύτης τῆς, ἐν Χριστῷ, πνευματικῆς ζωῆς, εἶναι πρόγευσις τοῦ Παραδείσου. Ἡ πρόγευσις τῆς οὐρανίου μακαριότητος: «Τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας τὴν ἐλπίδα, οὐ μόνον προσδοκῶμεν, ἀλλ' ὥσπερ τινὶ τρόπῳ, ἤδη κατέχομεν»⁴⁸.

«Ὁ ἀποκτῆσας νοῦν ἐνθεον ...ἐκ τοῦ διαπαντός τὸν Θεόν μελετᾶν⁴⁹, «ἡμέρας καὶ νυκτός»⁵⁰, οὗτος δὲν κατοικεῖ ...«προσεύχεσθαι καὶ ψάλλειν, καὶ μελετᾶν διδασκαλίαν τοῦ Ἁγ. Πνεύματος»⁵¹, «ἐσθίει, ἐσπέρας καὶ πρωί καὶ μεσημβρίας» «βρωῶσιν ...μελιτώδη τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν μελέτην τῶν λογίων τοῦ Πνεύματος»⁵². Θεοῦ δὲ μνημονεύων μᾶλλον ἢ ἀναπνέων κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, ἄλλοτε ψιθυρίζει τὸ ψαλμικὸν «προορώμην τὸν Κύριον, ἐνώπιόν μου, διαπαντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, ἵνα μὴ σαλευθῶ»⁵³, καὶ ἄλλοτε τὴν μονολόγιστον τοῦ Ἰησοῦ Εὐχὴν⁵⁴, «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με»,

ὁπότε, πλημμυρῶν τῆς γλυκυτάτης Χάριτος τοῦ Θεοῦ, συμπληροῖ τὸ ψαλμικόν: «Διὰ τοῦτο ἠψφράνθη ἡ καρδία μου, καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου, ἔτι δὲ καὶ ἡ σὰρξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι»⁵⁵.

Ἡ ἀσκουμένη εἰς τὴν ἐν Χριστῷ πνευματικὴν ζωὴν, ψυχὴ «ἐαυτὴν ὡς ἐν κατόπτρῳ τοῦ Ἐσταυρωμένου Ἰησοῦ ὁρᾶν μελετᾶ»⁵⁶ «καὶ πάντα λόγον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Θεοῦ Διδασκάλου καὶ Νυμφίου Χριστοῦ ἐξεληθόντα, ὡς μελίστακτον βότρυν ἀθανασίας»⁵⁷.

(Τέλος)

29. Αἴρεσ. 74. 12 P.G. 42, 497B.

30. Πρόκλος Κ/πόλεως (370-446), Λόγ. 6. 5 P.G. 65, 728C.

31. Γρηγόριος Νύσσης (334-394), Ὁμιλ. I. Εἰς τὸ Ἄσμα P.G. 44, 765-777D.

32. Γρηγόρ. Νύσσης, Ὁμιλ. 2 εἰς τὸ Ἄσμα P.G. 44, 801B καὶ 45, 129A.

33. Μόδεστος Ἱεροσολ. († 638), Εἰς τὴν Κοίμησ. 2. P.G. 86, 3285A.

34. Κύριλλ. Ἀλεξ., Θησαυρ. 13 P.G. 75, 205-216. Εὐάγριος Ποντικός († 399), Ἐπιστολ. 2. P.G. 32, 249B. Μ. Βασίλειος, Ἐπιστολ. 105 P.G. 32, 513B. Δίδυμος Ἀλεξ. († 398), Κατὰ Εὐνομ. 5 P.G. 29, 725C. Μάξιμος Ὁμολογ. († 662) P.G. 91, 33A.

35. Ἀποκάλ. 3, 20.

36. Ρωμ. 8, 11. Β' Τιμ. 1, 14.

37. Ἰω. 14, 23.

38. Μάρκ. 9, 5.

39. Ὁριγένης (185-254), Ὁμιλ. 2. I εἰς Ἱερειμ. P.G. 13, 277B. Γρηγόρ. Νύσσ., Βίος Μωϋσ. P.G. 44C, 3890.

40. P.G. 88, 1657.

41. Ἀναβαθμῆς 27 P.G. 88, 1100D.

42. Ματθ. 11, 29.

43. PL 54, 878C. Πρβλ. Θεοφάνους († 817) Χρονογρ. σελ. 87 P.G. 108, 261C.

44. Περὶ πνευματικῆς τελειώσεως 33 P.G. 65, 1167-1187. Πρβλ. Εὐσέβιος (260-340), Ἐκκλ. Ἰστορ. 9. 7. I P.G. 20, 813B. Ἰούλιος Ἀφρικανός, Περσικὰ P.G. 10, 270. Γρηγόρ. Νύσσ. Ὁμιλ. 3 εἰς τὸ Ἄσμα P.G. 44, 829A.

45. Γρηγόρ. Νύσσ. Ὁμιλ. 4, εἰς τὸ Ἄσμα P.G. 44, 844D.

46. Ἐξήγησ. εἰς Ψ. 77, 30 P.G. 17, 145A.

47. Περὶ ἀσκήσεως καὶ ἡσυχίας Λόγ. 25. 18 P.G. 40, 1186A.

48. Μ. Κων/νος, παρὰ Γελασίῳ Κυζίκ. († 477) Ἐκκλησ. Ἱστορία 27. 20 P.G. 85, 1236D.

49. Χρυσόστομος (338-407), Ὁμιλ. 2. 7 εἰς Β' Κορ. P.G. 61, 393 ἔξ.

50. Ψ. 1, 2.

51. Ἀββᾶς Νεῦλος (350-430), Ἐπιστ. 3. 195 P.G. 79, 529C.

52. Ἀββᾶς Νεῦλος (350-430), Ἐπιστ. 1. 262 P.G. 79, 180B.

53. Ψ. 15, 8. Γρηγόρ. Θεολόγου (329-390) Λόγ. 43, 2 P.G. 36, 497A.

54. Ἰωάνν. Κλίμ. (580-649), Ἀναβαθμῆς 15 P.G. 88, 889D.

55. Ψ. 15, 9.

56. Ἁγ. Γρηγόριος Νεοκαισ. ὁ θαυματουργός, Πανηγυρ. εἰς Ὁριγέν. 11 P.G. 10, 1084C. Μ. Βασίλ. Ὁμιλ. 7. 1 P.G. 31, 281B.

57. Ἀλέξανδρος Σαλαμίνος (5ος αἰών). Ἐγκώμιον εἰς Ἀπόστ. Βαρνάβαν 5.

Οί κυβερνήσεις τής Ευρωπαϊκής Ένώσεως μπροστά στο πρόβλημα τών αιρέσεων και τής παραθροσκείας

2. Οί θέσεις του όμοσπονδιακού Υπουργείου για τή Νεότητα*

Του π. Άντωνίου Άλεβιζοπούλου, Δρ. Θεολ. - Δρ. Φιλολ.

ε) Οί Σύλλογοι Πρωτοβουλίας Γονέων

Ερώτηση: Τό βασικό κατηγορητήριο σ' αυτή τήν υπόθεση ήταν ή ένίσχυση τών Συλλόγων Πρωτοβουλίας Γονέων από τήν Πολιτεία.

Reinke: Η κίνηση του OSHO μās μήνυσε εξαιτίας τής ενίσχυσεως τής AGPF. Υποστήριξε πώς ή ένίσχυση αυτή από μέρους τής Όμοσπονδιακής Κυβερνήσεως προσκρούει στο δικαίωμα τής ελευθερίας τής ασκήσεως τής θροσκείας και πώς ή κίνηση του OSHO είναι μία θροσκευτική κοινότητα!

Στὴν περίπτωση αυτή, μās αϊφνιδίασε ή απόφαση του Διοικητικού Δικαστηρίου τής Κολωνίας, στὴν όποία αναφέρεται πώς ή ένίσχυση τής AGPF είναι παράνομη, έφ' όσον ή AGPF ασχολείται με τρόπο ύποτιμητικό με τήν κίνηση OSHO. Αυτό άνεφέρετο στὴν ένίσχυση που έλάμβανε ή AGPF με συνεχόμενο ρυθμό, ώστε να εκτελέσει τήν άποστολή της.

Έναντίον αυτής τής άποφάσεως κάναμε έφεση στο Άνώτερο Διοικητικό Δικαστήριο του Münster. Τό δικαστήριο αυτό επικύρωσε τήν απόφαση τής Κολωνίας. Όμως λόγω τής βασικής σημασίας τής υποθέσεως, τό Άνώτερο Διοικητικό Δικαστήριο του Münster δέχθηκε ότι είχαμε δικαίωμα έφέσεως.

Έτσι πήγαμε στο έφετείο με τήν έλπίδα ότι θα κερδίσουμε τήν υπόθεση στο Όμοσπονδιακό Δικαστήριο του Βερολίνου. Όμως αντίθετα με τις προσδοκίες μας, τό Όμοσπονδιακό Διοικ. Δικαστήριο επικύρωσε τις άποφάσεις τών προηγουμένων δικαστηρίων και είπε πώς ή ένίσχυση που παρέσχε ή Όμοσπονδιακή Κυβέρνηση στὴν AGPF είναι παράνομη.

Τό Δικαστήριο άποφάνθηκε πώς μ' αυτή τήν ένίσχυση, με άνελίτρηπτο τρόπο, έπενέβη ή Πολιτεία στο θεμελιώδες δικαίωμα τής ελευθερίας ασκήσεως τής θροσκείας. Αυτό επιτρέπεται στὴν Πολιτεία μόνο όταν έχει νομοθετική έξουσιοδότηση. Άλλά μια τέτοια έξουσιοδότηση δέν υπάρχει. Άν λοιπόν θα ήθελε κανείς να συνεχίσει μια τέτοια ένίσχυση, θα έπρεπε όπωσδήποτε να στηρίζεται σε μια νομική βάση. Τό δικαστήριο έθεώρησε ότι ή γενική δυνατότητα προειδοποιήσεως που έχει ή Όμοσπονδιακή Κυβέρνηση δέν άρκει, προκειμένου να ένισχύσει ένα σωματείο, που πρακτικά, ως προέκταση τής Πολιτείας, προβαίνει σε τέτοιες προειδοποιήσεις. Άν ή Πολιτεία θέλει να κάνει κάτι τέτοιο πρέπει να δημιουργήσει τήν άπαραίτητη νομοθετική θεμελίωση.

Αυτή ή απόφαση που έφθασε σε μās τόν Μάιο,

μās παρεκίνησε να σκεφθούμε τι μπορούμε στο μέλλον να κάνομε για τήν AGPF. Στο Υπουργείο έλήφθη ή απόφαση να σταματήσουμε τήν ένίσχυση τής AGPF με τή μορφή που τό κάναμε μέχρι τώρα, στο τέλος του έτους 1992.

Αυτό φυσικά, είναι μια δύσκολη κατάσταση, έπειδή γνωρίζουμε πώς αυτό που πρόσφεραν οί Σύλλογοι Πρωτοβουλίας Γονέων και οί όργανώσεις των επί έθνικού επιπέδου, ήταν εκείνο που βοήθησε άμεσα τα θύματα και τις οικογένειές τους.

Ερώτηση: Οί Σύλλογοι Πρωτοβουλίας Γονέων διαθέτουν μια δυναμική, που προέρχεται από τήν έθελοντική προσφορά, δέν τό βλέπετε έσεις έτσι;

Reinke: Ναι, γνωρίζουμε ότι οί Σύλλογοι Πρωτοβουλίας Γονέων δέν διαθέτουν τα οικονομικά μέσα για να προσφέρουν τήν εργασία που πρόσφεραν μέχρι τώρα. Με τήν ένίσχυση τής AGPF προσφέρθηκε πλήθος ένημερωτικού ύλικού και συμβουλευτική εργασία.

στ) Οί Όμόσπονδες χώρες

Ερώτηση: Τι γίνεται στο επίπεδο τών Όμοσπονδιακών Κυβερνήσεων; Υάρχει και εκεί ένδιαφέρον για τήν αντιμετώπιση τέτοιων προβλημάτων;

Reinke: Για τό θέμα τής ένημερωτικής και προειδοποιητικής εργασίας, πρέπει να πούμε ότι από τό ένα μέρος έχουμε τήν άρμοδιότητα τής Όμοσπονδιακής Κυβερνήσεως. Άπό τό άλλο μέρος, με βάση τήν όμοσπονδιακή δομή, έχουμε τήν άρμοδιότητα τών όμοσπονδιακών χωρών, που ένίσχυναν ανάλογους φορείς. Επί παραδείγματι, ό Υπουργός Έργασίας και Κοινωνικής δραστηριότητας στο Düsseldorf ένίσχυε τήν «Δραστηριότητα για τήν Προστασία από Ψυχο - λατρευτικούς κινδύνους», που διευθύνεται από τόν κ. Mucha, τόν όποιο σίγουρα γνωρίζετε, ή ό «Σύλλογος Πρωτοβουλίας Γονέων στο Βερολίνο» με τόν κ. Gadow και τόν κ. Funke.

Σε άλλες όμόσπονδες χώρες ένίσχυνταν παρόμοιες όργανώσεις, π.χ. στὴ Βάδη - Βυρτεμβέργη, που έπισκεφθήκατε τόν κ. Hauser στο Υπουργείο Παιδείας, ένισχύετο ή «Δραστηριότητα για Μόρφωση». Τώρα υπάρχει δικαστική διαμάχη με τήν Σαπεντόλοτς. Τό Δικαστήριο άπαγόρευσε τήν ως άνω ένίσχυση και τώρα, στο τέλος του χρόνου, δέν θα έχουν κατ' άρχήν οικονομική ένίσχυση' πρέπει να περιμένουμε τήν τελική απόφαση του Δικαστηρίου.

* Συνέχεια από τη σελ. 20 του ύπ' άρ. 1 τεύχους.

ξ) Τὰ «Κριτήρια» τῆς Πολιτείας

Ἑρώτηση: Ὑπάρχουν συγκεκριμένα κριτήρια γιὰ τὴν ἐπιλογή τῶν ομάδων, μὲ τίς ὁποῖες ἀσχολεῖσθε;

Reinke: Ἀσχολούμεθα μὲ ὅλες τίς ομάδες, πού μὲ βάση τίς πληροφορίες μας, ξεκινώντας ἀπὸ τὴν περιγραφή τῶν δραστηριοτήτων τους, ἀπὸ τὴν διδασκαλία τους, ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τους, ἀπὸ τὴν ὀργάνωσή τους, ἀπὸ τίς πρακτικὲς τους, μποροῦμε νὰ ὑποθέσουμε ὅτι συνδέονται μὲ κινδύνους γιὰ νεαρὰ ἄτομα.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ομάδων εἶναι πολὺ μεγάλος. Ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ περίοδο τῶν ὀκτῶ ἐκείνων κλασσικῶν ομάδων, στὸ μεταξὺ, σχηματίσθηκε ἕνας μεγάλος κατάλογος ἀπὸ πολλὰς ἄλλες ομάδες· ὑπενθυμίζω τὸ εὐρετήριο τοῦ F. W. Haack πού ἐμεῖς ἐνισχύσαμε οἰκονομικά, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ τὸ γράφει. Ἐκεῖ περιλαμβάνονται ἑκατοντάδες τέτοιες ομάδες: θρησκευτῶν νεότητος, αἰρέσεων νεότητος, Νέας Ἐποχῆς, ἀποκρουφισμὸς, πνευματισμὸς, δηλαδή ἕνα εὐρύτατο φάσμα.

η) Ἡ ἀξιολόγηση τῆς διδασχῆς

Ἑρώτηση: Εἶπατε πὼς ἀσχολεῖστε καὶ μὲ ομάδες, οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦν κίνδυνο μὲ βάση τὴ διδασχὴ τους. Λοιπὸν ἀσχολεῖσθε καὶ μὲ τὴ διδασχὴ; Δὲν προσκρούει αὐτὸ στὴν οὐδετερότητα τῆς Πολιτείας;

Reinke: Ὁχι, στὴν Πολιτεία δὲν ἔχει ἀπαγορευθεῖ νὰ σχηματίσει μίαν εἰκόνα γιὰ τὸ ὅ,τι συμβαίνει σ' αὐτὸ τὸ χῶρο. Ἡ Πολιτεία μπορεῖ νὰ ἐρευνήσει καὶ τὴν ἐξέλιξη τῶν κατεστημένων Ἐκκλησιῶν. Ἀλλὰ ἀπαγορεύεται νὰ ἀξιολογήσει. Ἡ πίστη καθ' ἑαυτὴν δὲν ἀφορᾷ τὴν Πολιτεία καὶ ἡ ἀξιολόγηση δὲν ἐπιτρέπεται.

Ἀλλὰ σχετικὰ μὲ τίς ομάδες μὲ τίς ὁποῖες ἀσχολούμεθα, ξεκινοῦμε ἀπὸ τὸ σημεῖο ὅτι, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ κατὰ πόσο πρόκειται γιὰ κοσμοθεωριακὲς ομάδες ἢ γιὰ θρησκείες, μὲ τίς πρακτικὲς τους, ἐπιφέρουν πιθανὰς βλάβες σὲ νεαρὰ ἄτομα πού προσηλυτίζονται σ' αὐτές. Τὰ νεαρὰ αὐτὰ ἄτομα καταλήγουν σὲ ψυχικὴ ἐξάρτηση, ὥστε νὰ ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ τους περιβάλλον, νὰ παραμελοῦν ἢ νὰ ἐγκαταλείπουν τὸ ἐπάγγελμά τους, νὰ διακόπτουν τίς σπουδὲς τους ἢ νὰ προσφέρουν μεγάλα χρηματικὰ ποσά, πράγμα πού τοὺς ὀδηγεῖ σὲ οἰκονομικὴ βλάβη. Ἄν καταλήξει κανεὶς σ' αὐτὸ τὸ συμπέρασμα, πρέπει νὰ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὸ διακηρύξει.

Ἑρώτηση: Naί, ἀλλὰ αὐτὲς οἱ βλάβες μπορεῖ νὰ ἔχουν ὡς αἰτία τίς δοξασίες, μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ διδασκαλία ἐκείνη πού ἔχει ἀρνητικὲς ἐπιπτώσεις στὰ ἄτομα.

Reinke: Αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ συμβεῖ. Ἄς πάρουμε ἕνα παράδειγμα: Ἄν ἀπὸ τὴ διδασχὴ μίας ομάδας ἀναγνωρίσει κανεὶς πὼς ἡ ομάδα αὐτὴ ἀκολουθεῖ σκοποὺς, πού ὀδηγοῦν στὴν αὐτοκτονία ἢ ὅταν ἡ συμπεριφορὰ τῆς ομάδας εἶναι μὴ δημοκρατικὴ καὶ δὲν συμβιβάζεται μὲ τίς δημοκρατικὲς ἀρχὲς τῆς χώρας

μας, τότε αὐτὸ εἶναι μίαν αἰτία γιὰ νὰ ἐξετάσει κανεὶς κατὰ πόσο πρέπει νὰ πεῖ κάτι ἢ κατὰ πόσο πρέπει νὰ κάνει κάτι, στὰ πλαίσια τῶν νομικῶν δυνατοτήτων.

Ἑρώτηση: Δηλαδή νὰ ἀσκήσει κριτικὴ στὴ διδασχὴ;

Reinke: Ὁχι κριτικὴ. Ἡ διδασκαλία καθ' ἑαυτὴ εἶναι ὑπόθεση πού ἡ ομάδα ἀνέπτυξε μὲ δική της ὑπευθυνότητα. Ἀλλὰ ἂν ἀπὸ αὐτὴ τὴ διδασκαλία προκύπτουν πράγματα πού προσκρούουν ἐντονα στὴν κοινωνικὴ τάξη, στοὺς νόμους μίας χώρας, στὶς ἀξίες καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο μποροῦν νὰ δημιουργήσουν κινδύνους, τότε ἡ Πολιτεία ἔχει καθήκον νὰ πεῖ στοὺς πολίτες τῆς τι κρύβεται πίσω ἀπὸ τὴν ομάδα αὐτὴ.

Αὐτὸ βέβαια μπορεῖ μόνον τότε νὰ τὸ πεῖ, ὅταν ἔχει γι' αὐτὸ ἀποδείξεις, στὶς ὁποῖες μπορεῖ κανεὶς νὰ βασιστεῖ. Ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κάνει χωρὶς προηγουμένη ἐρευνα, ὥστε ἂν ἐκφραστεῖ νὰ τὸ κάνει μὲ βάση ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα.

Ἑρώτηση: Ἡ βάση εἶναι γιὰ σὰς τὸ Σύνταγμα τῆς χώρας. Σὲ ποιὲς ἀξίες θεμελιώνεται τὸ Γερμανικὸ Σύνταγμα; Μπορεῖ κανεὶς νὰ προσδιορίσει αὐτὲς τίς ἀξίες ὥστε νὰ ἔχει τὸ ἀπαραίτητο κριτήριο, νὰ ἐκτιμήσει πότε κάποιος προσκρούει σ' αὐτὲς τίς ἀξίες;

Reinke: Εἶναι σαφὲς πὼς τὸ Σύνταγμα δημιουργήθηκε μὲ βάση ὀρισμένους ἀξίες. Πρέπει κανεὶς νὰ πεῖ πὼς ἡ Πολιτεία συνειδητὰ διατύπωσε στὸ Σύνταγμα, ὅτι δὲν ὑπάρχει καμία Κρατικὴ Ἐκκλησία· ὑπάρχει διαχωρισμὸς ἀνάμεσα στὴν Πολιτεία καὶ στὴν Ἐκκλησία, τὸ ἄρθρο ἐγγυᾶται τὴν ἐλευθερὴν ἀσκηση τῆς θρησκείας.

Ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ τοῦ ἁρθροῦ δὲν περιορίζεται μὲ νόμο. Δηλαδή ἡ Πολιτεία δὲν μπορεῖ, χωρὶς δυσκολία, νὰ κάνει ἕνα νόμο, πού νὰ προσδιορίζει ποιὸς ἀποτελεῖ μὴ θρησκευτικὴ κοινότητα καὶ ποιὸς ὄχι ἢ νὰ ἀξιολογήσει ἀπὸ τὴ δική της πλευρὰ ποιά θρησκεία εἶναι καλὴ ἢ κακὴ· αὐτὸ ἀφήνεται τελείως στὴν ἀρμοδιότητα κάθε θρησκευτικῆς κοινότητας.

Ἀλλὰ ὅπου τέτοιες κοινότητες παραβιάζουν βασικά δικαιώματα ἄλλων, ἐκεῖ ἡ Πολιτεία ἔχει καθήκον καὶ ὑποχρεοῦται νὰ πεῖ κάτι τέτοιο. Τοῦτο ἰσχύει ἂν, ἐπὶ παραδείγματι, μὲ τίς δραστηριότητες μίας ομάδας, προσβάλλεται τὸ βασικὸ δικαίωμα τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας. Αὐτὸ ἀποτελεῖ αἰτία, ὥστε ἡ Πολιτεία νὰ ὑποχρεωθεῖ νὰ πεῖ, ἐδῶ συμβαίνει κάτι· αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ πεῖ στοὺς πολίτες τῆς, σὲ δημόσια προσηγοροποίηση.

Ἑρώτηση: Αὐτὸ ἰσχύει καὶ ὅταν προσβάλλεται ὁ θεσμὸς τοῦ γάμου, τῆς οἰκογενείας κ.ο.κ.;

Reinke: Naί, εἶναι τὸ ἄρθρο 6. Καὶ ἰσχύει φυσικὰ γιὰ ὀλόκληρο τὸν κατάλογο τῶν βασικῶν δικαιωμάτων πού ἔχουμε. Μόνον πού πρέπει νὰ τὸ κατοχυρῶσει κανεὶς, ὅτι ὄντως συμβαίνει κάτι τέτοιο.

(Συνεχίζεται)

Ὁ Μητροπολίτης Λέρου καὶ Καλύμνου Γερμανὸς Θεοτοκᾶς (1903-1918), ὁ ἀπὸ Μυρέων (1893-1899) καὶ Αἴνου (1899-1903)

Τιμητικὸ ἀφιέρωμα γιὰ τὰ 75 χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατό του (1918-1993)

Τοῦ θεολόγου - πρεσβυτέρου κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΡ. ΧΑΡΑΜΑΝΤΑ

Ἀκριβῶς λίγους μῆνες μετὰ τὴν ἀνάδειξή του σὲ πτωλάριο Ἐπίσκοπο Μυρέων καὶ συγκεκριμένα τὴν 25.10.1893 συμπεριλήφθηκε στὸ τριπρόσωπο ψηφοδέλτιο γιὰ τὴ μητρόπολη¹⁶ Προικονήσου, ἀλλὰ δὲν ἐκλέχτηκε. Τὸ ἐπόμενο ἔτος (1894) συμπεριλήφθηκε στὰ τριπρόσωπα ψηφοδέλτια γιὰ τὶς μητροπόλεις Λιτίτσας¹⁷ καὶ Μαρωνείας¹⁸, ἀλλὰ δὲν ἐκλέχτηκε. Τὴν 29.5.1897 συμπεριλήφθηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὸ τριπρόσωπο ψηφοδέλτιο γιὰ τὴ μητρόπολη Λέρου¹⁹ καὶ Καλύμνου, ἀλλὰ δὲν ἐκλέχτηκε. Τὸ ἴδιο ἔτος συμπεριλήφθηκε στὸ τριπρόσωπο ψηφοδέλτιο γιὰ τὴ μητρόπολη Ἐλασσῶνος²⁰ καὶ γιὰ δεύτερη φορὰ γιὰ τὴ μητρόπολη Λιτίτσας²¹, ἀλλὰ δὲν ἐκλέχτηκε. Τὸ ἴδιο ἔτος μὲ πατριαρχικὴ ἐντολὴ τοποθετήθηκε ἀρχιερατικὸ Μέλος τῆς Κεντρικῆς²² Πατριαρχικῆς Ἐπιτροπῆς. Μετὰ ἀπὸ δύο ἔτη καὶ συγκεκριμένα τὸ 1899 συμπεριλήφθηκε στὸ τριπρόσωπο ψηφοδέλτιο γιὰ τὴ μητρόπολη Δρυϊνουπόλεως²³, ἀλλὰ δὲν ἐκλέχτηκε. Τέλος τὴν 22.9.1899 «προήχθη» σὲ μητροπολίτη Αἴνου, τῶν κανονικῶν ψήφων τῆς ἐκλογῆς του «γενομένων στὸν Πάνσεπτο Πατριαρχικὸ Ναὸ τοῦ ἁγίου ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου. Τὸ ἐπίσημο Ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς του ἔχει ὡς ἐξῆς²⁴:

Κωνσταντῖνος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Τῆς Ἁγιωτάτης Μητροπόλεως Αἴνου ἀπροστατεύτου διαμεινάσης ἅτε δὴ τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος Κυρίου Λουκᾶ μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτάτης Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως, ἡμεῖς οἱ τὴν Ἱεράν Σύνοδον συγκροτοῦντες Ἀρχιερεῖς μετὰ τὴν γενομένην συνοδικῶς πρότασιν καὶ προβολὴν τριῶν ὑποψηφίων τῶν μᾶλλον καταλλήλων εἰς διαδοχὴν τῆς Ἐπαρχίας ταύτης, ἦτοι τῶν Θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων Μυρέων κ. Γερμανοῦ, Ἀρδαμερίου κ. Σωφρονίου καὶ Ροδοστόλου κ. Κωνσταντίνου, κατεβάντες ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου, προτροπῇ καὶ ἀδείᾳ τοῦ Παναγιωτάτου καὶ Σεβασμιωτάτου ἡμῶν Ἀυθέντου καὶ Δεσπότη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρίου κυρίου Κωνσταντίνου καὶ ψήφους κανονικᾶς προβαλλόμενοι τῇ ἐπικλησίᾳ τοῦ Παναγίου Πνεύματος εἰς ἀνάδειξιν τοῦ ἐξ αὐτῶν ἀναδεξομένου τὴν ἀρχιερατικὴν προστασίαν καὶ ποιμαντικὴν ράβδον τῆς ἁγιωτάτης ταύτης

Μητροπόλεως, προεκρίναμεν τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Μυρέων κ. Γερμανόν.

Ἐφ' ᾧ εἰς διηνεκὴ ἐνδειξιν καὶ μόνιμον παράστασιν κατεστρώθη τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῷδε τῷ Ἱερῷ Κώδικι τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1899 κατὰ Μάιον (αβ') Ἐπινεμήσεως ΙΒ'.

† Ὁ Δέσπων Καλλίνικος ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Μητροπολίτου ἁγίου Σωζοαγαθουπόλεως κ. Παρθενίου

† Ὁ Ἀμασειᾶς Ἄνθιμος

† Ὁ Βεροῖας Κωνσταντῖος

† Ὁ Σκοπεῖων Ἀμβρόσιος

† Ὁ Σεβίτων Κωνσταντῖος

† Ὁ Ἐλευθερουπόλεως Διονύσιος

† Ὁ Ρόδου Κωνσταντῖος

† Ὁ Μαρωνείας Ἰωακείμ

† Ὁ Σηλυβρίας Κωνσταντῖος

† Ὁ Χαλδίας Γερβάσιος.

Ὁ μητροπολίτης Γερμανὸς ἀφοῦ ἀποδέχτηκε τὸ ἐπίταγμα τῆς ἐκλογῆς του, προσήλθε στὸν Πάνσεπτο Πατριαρχικὸ²⁵ Ναὸ, ὅπου ἐνώπιον τῶν μελῶν τῆς Ἱεραῆς Συνόδου, ἐτέλεσε τὸ καθιερωμένο μὴνυμὰ τῆς.

Μετὰ τὴν ἐκδοσὴ ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴ Πύλῃ τοῦ βερατίου τῆς ἀναγνώρισής του ἀνεχώρησε ἀπὸ τὴ Βασιλεύουσα²⁶ γιὰ τὴν Ἐπαρχία του, ὅπου ἐγίνε ἡ ἐπίσημη τελετὴ τῆς ἐγκαθίδρουσής του.

Ἡ ἀρχιερατικὴ του διακονία στὴ μητρόπολη Αἴνου, ὑπῆρξε εὐδόκιμη καὶ ἀποδοτικὴ. Φρόντισε μὲ ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἀνέργεια διδασκηρίων στὰ περισσότερα χωριά τῆς Ἐπαρχίας του. Ἐπίσης στὴ δική του πρωτοβουλία ἀφείλεται ἡ ἀποπεράτωση τοῦ Ἱεροῦ²⁷ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου - Ἀλεξανδρουπόλεως.

Τὴν ἐποχὴ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωακείμ τοῦ Γ' (1878-1884 τὸ α' καὶ 1901-1912 τὸ β') καὶ συγκεκριμένα τὴν 9.8.1903 μετατέθηκε στὴ μητρόπολη Λέρου καὶ Καλύμνου, τῶν κανονικῶν ψήφων τῆς ἐκλογῆς του «γενομένων» στὸν Πάνσεπτο Πατριαρχικὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου. Τὸ ἐπίσημο Ὑπόμνημα τῆς μετάθεσής του αὐτῆς ἔχει ὡς ἐξῆς²⁸.

Τῆς Ἁγιωτάτης Μητροπόλεως Λέρου καὶ Καλύμνου ἀπροστατεύτου διαμεινάσης ἅτε δὴ τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κυρίου Ἰωάννου προαχθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἁγιωτάτης Μητροπόλεως Κασσανδρείας, ἡμεῖς οἱ τὴν Ἱεράν Σύνοδον συγκροτοῦντες

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 15 τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 τεύχους.

ἀρχιερείς μετὰ τὴν γενομένην συνοδικῶς πρότασιν καὶ προβολὴν τριῶν ὑποψηφίων τῶν μάλλον καταλλήλων εἰς διαδοχὴν τῆς Ἐπαρχίας αὐτῆς, ἦτοι τῶν Πανιερωτάτων Μητροπολιτῶν Αἴνου κυρίου Γερμανοῦ, πρώην Δοκίμου πόλεως κυρίου Γρηγορίου καὶ πρώην Κώου κυρίου Παύλου, κατελθόντες ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου, προτροπῇ καὶ ἀδείᾳ τοῦ Παναγιωτάτου καὶ Σεβασμιωτάτου ἡμῶν Ἀυθέντου καὶ Δεσπότη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Ἰωακεῖμ καὶ ψήφους κανονικῶς προβαλλόμενοι τῇ ἐπικλήσει τοῦ Παναγίου Πνεύματος, εἰς ἀνάδειξιν τοῦ ἀξίου, ἐκ τῶν τεθέντων τριῶν ὑποψηφίων, προσώπου, προεκρίναμεν τὸν Πανιερωτάτον Μητροπολίτην Αἴνου κύριον Γερμανόν.

Ἐφ' ᾧ εἰς ἐνδειξιν διηγετικῆ καὶ μόνιμον παράστασιν κατεστρώθη τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῷδε τῷ Ἱερῷ Κώδικι τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ἐν εἵξει σωτηρίῳ 1903 κατὰ μῆνα Αὐγούστον θ',
Ἐπινεμήσεως Η'

- † Ὁ Ἐφέσου Ἰωακεῖμ ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Καλλιουπόλεως κ. Ἱερωνύμου
- † Ὁ Νεοκαισαρείας Ἀμβρόσιος ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Σμύρνης κ. Βασιλείου
- † Ὁ Λήμνου Ἀθανάσιος
- † Ὁ Διδυμοτείχου Φιλάρετος
- † Ὁ Βοδενῶν Νικόδημος
- † Ὁ Σερβίων καὶ Κοζάνης Κωνσταντῖος
- † Ὁ Μυτιλήνης Κύριλλος
- † Ὁ Ξάνθης Ἰωακεῖμ
- † Ὁ Βελεγράδων Βασίλειος
- † Ὁ Ἡλιουπόλεως Ταράσιος.

Ὁ μητροπολίτης Γερμανὸς ἀφοῦ ἀποδέχθηκε τὸ ἐπίταγμα τῆς μετάρθεσής του, ἀναχώρησε ἀπὸ τὸ Δεδαγάτς (Ἀλεξανδρούπολη) γιὰ τὴ Βασιλεύσουσα²⁹. Μετὰ τὴν ἀφίξή του προσήλθε στὸν Πάνσεπτο Πατριαρχικὸ Ναό, ὅπου ἐνώπιον τῶν Μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐτέλεσε τὸ καθιερωμένο μῆνυμα. Στὴ συνέχεια, μετὰ ἀπὸ αἴτηση, τοῦ χορηγήθηκε συνοδικὴ ἀδεια γιὰ νὰ ἐπισκεφτεῖ τὴ γενέτειρά του. Γιὰ τὴν ἀνάληψη τῶν ποιμαντορικῶν καθηκόντων του, ἔφτασε στὴν Κάλυμνο ἀπὸ τὴ Χίο, περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου (1903) ὅπου ἔτυχε πάνδημης ὑποδοχῆς³⁰ ἀπὸ τὸν κληρὸ καὶ τὸ λαό. Ἡ ἐπίσημη τελετὴ τῆς ἐνθρονίσεώς του, ἔλαβε χώρα στὸν μητροπολιτικὸ ναὸ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ - Ποθαίας, ὅπου μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Ἐγκαθιδρυτικοῦ Γράμματος, ἐκφώνησε τὸν ἐνθρονιστήριον λόγο του.

Ὁ μητροπολίτης Γερμανὸς μετὰ τὴν ἀνάληψη τῶν ποιμαντορικῶν καθηκόντων του, ἀνέλαβε δικαιοματικὰ καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ Προέδρου τῆς «Ἐφορείας Σχολῶν» ποῦ εἶχε ἰδρύσει τὸ 1889, ὁ πρῶτος μητροπολίτης Λέρου καὶ Καλύμνου Χρῦσανθος Βυζάντιος (1888-1894). Μὲ τὴν ιδιότητά του αὐτὴ ἐργάστηκε δυ-

ναμικὰ μαζὶ μὲ τὰ μέλη τῆς «Ἐφορείας Σχολῶν» ὄχι μόνον γιὰ τὴν ἀναβάθμιση τῆς ἐλληνικῆς παιδείας, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἀνέγερση νέων διδασκηθρίων. Στὴν περίοδο τῆς ἀρχιερατείας του, ἀνηγέρθησαν στὴν Κάλυμνο τὸ «Νικηφόρειο Γυμνάσιο» καὶ τὸ «Βουβάλειο Παρθεναγωγεῖο» ποῦ στὰ δύσκολα χρόνια τῆς δουλείας ἀνεδείχθησαν φυτώρια ἐλληνικῆς πληρότητας. Ἐπιπρόσθετα, γιὰ τὴν καλύτερη καὶ εὐρυθμὴ λειτουργία τῶν ἱερῶν ναῶν, συνέταξε μὲ δική του πρωτοβουλία τὸ 1904 τὸν πρῶτο «Κανονισμὸ τοῦ Ἱεροῦ Ἐνοριακοῦ Κλήρου τῆς Νήσου Καλύμνου» τὸν ὁποῖο ἐπεκύρωσε σὲ εἰδικὲς συνεδριάσεις τοῦ ἱεροῦ κλήρου, ποῦ συγκάλεσε στὰ γραφεῖα τῆς Μητροπόλεως τὴν 27.11.1904 καὶ τὴν 2.12.1904. Τὸ 1906 ἐγκαινίασε³¹ στὴ Λέρο τὸ νέο μητροπολιτικὸ μέγαρο. Τὸ γεγονός αὐτὸ τὸ γνωστοποίησε στὴν Ἐκκλησίᾳ μὲ ἐπίσημο ἐγγράφο του. Τὸ ἐπόμενο ἔτος (1907) κλήθηκε³² ἀπὸ τὸν Πατριάρχη Ἰωακεῖμ τὸν Γ' στὸ Φανάρι, γιὰ νὰ ἀσκήσει τὰ πρῶτα συνοδικὰ του καθήκοντα, μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ μητροπολίτη Λέρου καὶ Καλύμνου. Στὴν ἐπίσημη τελετὴ τῆς ἀνάληψης τῶν συνοδικῶν καθηκόντων³³, προσφώνησε τὸν Πατριάρχη Ἰωακεῖμ τὸν Γ' καὶ τοὺς συνοδικοὺς μητροπολίτες. Στὴν προσφώνησή του, ἀντιφώνησε ὁ Πατριάρχης Ἰωακεῖμ ὁ Γ'.

Στὴ διάρκεια τῆς πρώτης συνοδικῆς του θητείας (1907-1909) μὲ ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τοποθετήθηκε στὴν Ἐπιτροπὴ τῶν Ἀρχιερατικῶν³⁴ Περιουσιῶν. Ἐπιπρόσθετα συμμετείχε μὲ τοὺς ἄλλους συνοδικοὺς μητροπολίτες στὶς χειροτονίες τῶν ἐψηφισμένων μητροπολιτῶν Νευροκοπίου Δαμασκηνοῦ³⁵ καὶ Ἰμβου³⁶ Χρυσοστόμου. Ἀξιοπαρατήρητη εἶναι ἐπίσης ἡ ἐνεργὸς συμμετοχή του σὲ πάρα πολλὰς Πατριαρχικὲς καὶ Συνοδικὲς χοροστασίες καὶ θεῖες λειτουργίες, «ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ» τῆς Θρονικῆς Ἑορτῆς τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέα, τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τῆς Ἰνδίκτου καὶ τῆς ὀνομαστικῆς ἑορτῆς τοῦ Πατριάρχου Ἰωακεῖμ τοῦ Γ' καὶ σὲ ἐπίσημα πατριαρχικὰ τρισάγια, ὅπως καὶ στὶς κηδεῖες τῶν διαπρεπῶν μητροπολιτῶν Πελαγονίας Ἰωακεῖμ³⁷ Φοροπούλου καὶ πρώην Ἀμασειᾶς Ἀνθίμου Ἀλεξοῦδη. Τέλος στὴ συνοδικὴ αὐτὴ περίοδο μὲ ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τοῦ ἀπονεμήθηκε ὁ τίτλος τοῦ «Ἐξάρχου τῶν Σποράδων Νήσων»³⁹.

Ἀλλὰ τὸ ἐπόμενο ἔτος (1910) καὶ ἐνῶ εἶχε λήξει κανονικὰ ἡ πρώτη συνοδικὴ του θητεία κλήθηκε ἀπροσδόκητα στὸ Φανάρι γιὰ δευτέρη συνοδικὴ θητεία μὲ τὸ παρακάτω ἐπίσημο Πατριαρχικὸ Γράμμα.

Ἰωακεῖμ ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἱερῶτατε Μητροπολίτα Λέρου καὶ Καλύμνου, Ὑπέριττε καὶ Ἐξαρχε τῶν Σποράδων Νήσων, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὴ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργῆ τῆς ἡμῶν Μετριοτήτος Κυρ. Γερμανέ, χάρις εἴη τῇ αὐτῆς Ἱερότητι καὶ εἰρήνῃ παρὰ Θεοῦ.

Τοῦ ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Ἱερωτάτου

Μητροπολίτου Ἐλασσώνος Κυρ Πολυκάρπου ψήφους κανονικαῖς προαχθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως καὶ διὰ τοῦτο ἀποχωρήσαντος τῆς Ἱεράς Συνόδου, μέλος Συνοδικὸν εἰς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ ἐξελέγη κατὰ τὸ Συνταγματικὸν ἢ Ἱερότης αὐτῆς, μέλλουσα συμπληρώσειν, κατὰ τὴν τάξιν, τοὺς ἐναπομείναντας ὀλίγους μῆνας τῆς συνοδικῆς περιόδου τοῦ ἀποχωρήσαντος ἐν Χριστῷ ἀδελφοῦ καὶ διανύσειν εἴτα τὴν νεομοιμένην διετῆ συνοδικὴν περίοδον μέχρι τοῦ Πάσχα τοῦ ἔτους 1913. Ἀσμένως οὖν ἀγγέλοντες αὐτῇ τὴν τοιαύτην ἐκλογὴν αὐτῆς καὶ ἀδελφικῶς αὐτῇ συγχαίροντες, προτροπέμεθα ὅπως διευθετοῦσα τὰ τῆς Ἐπαρχίας αὐτῆς καὶ διορίζουσα κατάλληλον Ἀρχιερατικὸν Ἐπίτροπον, ἀψηφαι συντόμως τῆς εἰς Βασιλεύουσαν ἐπὶ τῷ ἀναλαβεῖν τὰ ἀνατεθέντα αὐτῇ συνοδικὰ καθήκοντα.

Ἐφ' ᾧ καὶ ἀναμένομεν αὐτὴν ἵνα καὶ ἐκ τοῦ συν-εγγυς ποιήσωμεν τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμόν.

Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἀπειρον ἔλεος εἴη μετ' αὐτῆς.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός.

Γιὰ τὴν ἀνάληψη τῶν συνοδικῶν καθηκόντων, ἐφθάσε στὴ Βασιλεύουσα στὶς ἀρχῆς Νοεμβρίου τοῦ 1910⁴⁰. Στὴ συνοδικὴ αὐτῆ περίοδο διορίστηκε ἀπὸ τὴν Ἱερά Σύνοδο Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ περισπούδατου πατριαρχικοῦ⁴¹ περιοδικοῦ «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» καὶ τοῦ «Ἐθνικοῦ Ἰωακειμείου Παρθεναγωγείου»⁴². Ἐπίσης συμμετεῖχε στὶς χειροτονίες τῶν Τιτουλαριῶν Ἐψηφισμένων Ἐπισκόπων Σταυρουπόλεως⁴³ Χριστοφόρου Κνήτη καὶ Ὀλύμπου Ἀποστόλου⁴⁴ Καβακοπούλου τοῦ μετέπειτα Λέρου καὶ Καλύμνου καὶ σ' ἄλλες ἐπίσημες πατριαρχικῆς καὶ συνοδικῆς ἐκδηλώσεις.

Πλὴν ὅμως αὐτῆ ἡ συνοδικὴ του θητεία παρατάθηκε πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὸ καθιερωμένο χρονικὸ ὄριο ποῦ ἦταν τὸ Πάσχα τοῦ 1913, ξεπερνώντας μάλιστα καὶ τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1914. Ἡ παράταση αὐτῆ ὀφειλόταν ὄχι στὸν ἴδιο, ἀλλὰ στὸ γεγονός ὅτι συνέπεσε μὲ τὴν ἐναρξὴ τῶν ἐνδόξων⁴⁵ βαλκανικῶν πολέμων καὶ μὲ τὴν κατάληψη τῆς Ἐπαρχίας του ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς τὴν 12.4.1912. Παρὰ ταῦτα ἀξιοπρόσεχτο εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ἐνῶ βρισκόταν στὴ Βασιλεύουσα, δηλ. στὴν πρωτεύουσα τῆς ἐμπόλεμης ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, κατόρθωσε καὶ εἰδοποίησε ἐμπιστευτικὰ τὸν Ἀρχιερατικὸ Ἐπίτροπο Καλύμνου Μέγα Οἶκ. Κλεάνθη Ζερβό, νὰ ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα γιὰ τὴν συγκέντρωση χρημάτων ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ στόλου τῆς ἀγωνιζόμενης Ἑλλάδας.

Ἐπιπρόσθετα ἡ δευτέρη συνοδικὴ του θητεία συνέπεσε ἀκόμα καὶ μὲ τὸν θάνατο τοῦ μεγάλου Οἰκου-μενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακειμ⁴⁶ τοῦ Γ' (13.11.1912) καὶ μὲ τὴν πατριαρχικὴ ἐκλογὴ τῆς 28.1.1913⁴⁷.

Στὴν πατριαρχικὴ ἐκλογὴ τῆς 28.1.1913 ἦταν Μέ-λος τῆς Πατριαρχικῆς Ἐκλογικῆς Συνελεύσεως καὶ

συμμετεῖχε⁴⁸ δικαιοματικά, ὄχι μόνο στὴν ἐκλογὴ ἀλλὰ καὶ στὴν ἐγκαθίδρυση τοῦ νέου Πατριάρχου Κων-σταντινουπόλεως Γερμανοῦ τοῦ Ε' (ἀπὸ Χαλκηδό-νος). Μὲ τὴν παραπάνω ιδιότητά του ὑπέγραψε τὸ ἐπίσημο Ὑπόμνημά τῆς⁴⁹ στὸν Πατριαρχικὸ Κώδικα, μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἐκλέκτορες συνοδικοὺς μητροπο-λίτες τοῦ Θρόνου. Στὴ συνέχεια ὁ Πατριάρχης Γερ-μανὸς ὁ Ε' μετὰ τὴν ἀνάληψη τῶν πατριαρχικῶν του καθηκόντων, τὸν κράτησε «ἀριστίνδην» μέλος τῆς Ἱε-ράς Συνόδου. Μετὰ τὴ λήξη τῆς παρατεταμένης συνο-δικῆς του θητείας, ἐπέστρεψε στὴν κατελιμμένη ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς Ἐπαρχία του, περὶ τὰ μέσα τοῦ 1914.

(Συνεχίζεται)

16. Περιοδικὸ «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» ἀρ. φ. 35, Ἐν Κων/λει 1893, σ. 273.

17. ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 10, Ἐν Κων/λει 1894, σ. 73.

18. ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 20, Ἐν Κων/λει 1894, σ. 154-155.

19. ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 14, Ἐν Κων/λει 1897, σ. 105.

20. ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 15, Ἐν Κων/λει 1897, σ. 113-114.

21. ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 31, Ἐν Κων/λει 1897, σ. 241.

22. ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 38, Ἐν Κων/λει 1897, σ. 303.

23. ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 23, Ἐν Κων/λει 1899, σ. 170.

24. Κώδιξ Πατριαρχ. Ἀρχιειοφ. ΠΙΑ, σ. 35.

25. Περιοδικὸ «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» ἀρ. φ. 24, Ἐν Κων/λει 1899, σ. 199.

26. ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 33, Ἐν Κων/λει 1899, σ. 304.

27. Βασιλάκη, Μάρκου Ἀγαπητοῦ Πρωτοπρεσβυτέ-ρου, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 47.

28. Κώδιξ Πατριαρχ. Ἀρχιειοφ. ΠΙΑ, σ. 113.

29. Περιοδικὸ «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» ἀρ. φ. 39, Ἐν Κων/λει 1903, σ. 406.

30. ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 44, Ἐν Κων/λει 1903, σ. 458.

31. ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 15, Ἐν Κων/λει 1906, σ. 189.

32. ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 4, Ἐν Κων/λει 1907, σ. 55.

33. ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 19, Ἐν Κων/λει 1907, σ. 294.

34. ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 30, Ἐν Κων/λει 1907, σ. 451.

35. ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 34, Ἐν Κων/λει 1907, σ. 507.

36. ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 31, Ἐν Κων/λει 1908, σ. 370.

37. ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 5, Ἐν Κων/λει 1909, σ. 37.

38. ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 8, Ἐν Κων/λει 1909, σ. 62.

39. ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 15, Ἐν Κων/λει 1909, σ. 115.

40. ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 42, Ἐν Κων/λει 1910, σ. 334-335.

41. ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 44, Ἐν Κων/λει 1910, σ. 349-350.

42. ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 18, Ἐν Κων/λει 1911, σ. 139.

43. ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 49, Ἐν Κων/λει 1910, σ. 389.

44. ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 21, Ἐν Κων/λει 1912, σ. 181.

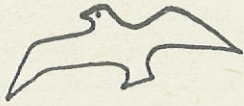
45. Χαραμαντᾶ, Γεωργίου Δρ. Πρεσβυτέρου. Ἐπι-σκοπικὴ Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Καλύμνου, Κάλυ-μνος 1983, σ. 158.

46. Σταυρίδη, Βασιλείου Θ. Οἰκουμενικοὶ Πατριάρ-χοι 1860 - Σήμερον, Τόμ. Α' Ἱστορία, Θεσσαλονίκη 1977, σ. 226.

47. ἐνθ' ἄνωτ. σ. 427.

48. Περιοδικὸ «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» ἐνθ' ἄνωτ. ἀρ. φ. 3, Ἐν Κων/λει 1913, σ. 16.

49. Κώδιξ Πατριαρχ. Ἀρχιειοφ. ΠΙΒ, σ. 9.

Σκέψεις γύρω από μία έκδοση...

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

«Μεΐζων τέχνη»

Ἄν πάγιο αἶτημα τῆς Ποιμαντικῆς Θεολογίας εἶναι ἡ συγκρότηση μιᾶς Ποιμαντικῆς Ἀνθρωπολογίας¹ μετὰ τὴν συμβολὴν τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἀναγνωρίζεται ἡ «γονιμότητα τῶν συγχρόνων ἀνθρωπολογιῶν γιὰ τὴν θεολογικὴν ἐργασία»², δὲν παύει νὰ εἶναι ἀναγκαία καὶ ἀπαραίτητη ἡ διερεύνηση τῶν περὶ ἀνθρώπου ἀπόψεων καὶ ἡ περὶ ἀνθρώπου διδασκαλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱ. Παραδόσεως. Ἰδιαιτέρως μάλιστα τῶν ἀπόψεων ἐκείνων ποὺ συνδέονται ἄμεσα καὶ συσχετίζονται μετὰ ἀντικείμενα αὐτῶν τούτων τῶν ἐπιστημῶν τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως τῆς Ψυχολογίας, τῆς Παιδαγωγικῆς, τῆς Κοινωνιολογίας καὶ ἄλλων.

Τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς διερευνήσεως συνιστοῦν πολύτιμα στοιχεῖα γιὰ τὸ διάλογο καὶ τὴν ἀμφίδρομη ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν ἐπιστημῶν. Ἡ κατάθεση αὐτῶν τῶν στοιχείων εἶναι προϋπόθεση γι' αὐτὴ τὴν συνεργασία μαζὶ μετὰ τὴν βούληση γιὰ ἐναρξὴ καὶ συνέχιση τοῦ διαλόγου.

Ὅταν μάλιστα ὁ λόγος εἶναι γιὰ τὸ πῶς θὰ διαπαιδαγωγῆσει κάποιος καὶ θὰ ὀδηγήσει τὸν ἄνθρωπο «τὸ πολυτροπώτατον ζῶον καὶ ποικιλώτατον» (Γρηγόριος ὁ Θεολόγος). Τότε, ἡ συγκέντρωση τῶν πηγῶν καὶ ἡ μελέτη του θὰ μᾶς βοηθήσει νὰ ἐπιτελέσουμε αὐτὸ τὸ σπουδαῖο ἔργο ποὺ κατὰ τὸν ἴδιο Πατέρα εἶναι «τέχνη τεχνῶν καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν»³. Ὁ ἱ. Χρυσόστομος μάλιστα ἀποφαίνεται κατηγορηματικά: «τῆς τέχνης ταύτης οὐκ ἔστιν ἄλλη μεΐζων. Τί γάρ ἴσον τοῦ ρυθμίσαι ψυχὴν, καὶ διαπλάσαι νέου δianoian»⁴.

Ὁ ἱ. Πατὴρ ὅμως δὲν μᾶς ἀφήνει μόνους στὴν ἐκμάθηση αὐτῆς τῆς μεΐζονος τέχνης. Ἡ διδασκαλία του καὶ ἡ ἴδια του ἡ ζωὴ συνιστᾶ μία Παιδαγωγικὴ Ἀνθρωπολογία ποὺ ἀποδεικνύει «τὸ μορφώσιμο τοῦ ἀνθρώπου» καὶ παρέχει τὰ μέσα σὲ γονεῖς, παιδαγωγούς καὶ ποιμένες νὰ διαπαιδαγωγῆσουν σωστὰ τὰ φυσικά καὶ πνευματικά τους παιδιὰ⁵.

Ἐνα βιβλίο Παιδαγωγικῆς Ἀνθρωπολογίας

Τὴ συγκρότηση ὅμως καὶ τὴ συστηματικὴ παράθεση τῶν παιδαγωγικῶν ἰδεῶν τοῦ ἱ. Χρυσόστομου τῶν ψυχολογικῶν του παρατηρήσεων γιὰ τὴν παιδικὴ καὶ τὴν ἐφηβικὴ ἡλικία καθὼς καὶ γιὰ τὸν ἄνδρα καὶ τὴ γυναίκα τῶν ἀπόψεων του γιὰ τὶς ἀρετές, τὶς κακίες καὶ τὶς ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς καὶ γιὰ τὶς ἀνθρώπινες σχέσεις, σ' ἓνα πολύτιμο καὶ πολύτιμο corpus (σῶμα) μετὰ τίτλο Παιδαγωγικὴ Ἀνθρωπολογία Ἰωάννου Χρυσόστομου, τὴν ὀφείλουμε στὴν πολύμοχθη καὶ ἐργάδῃ ἐρευνητικὴ προσπάθεια τοῦ συναδέλφου στὴ Μέση Ἑκπαίδευση Βασιλείου Δ. Χαράνη, σὲ συνεργασία μετὰ τὴν φιλόλογο Οὐρανία Α. Λανάρα⁶.

Ἐχομε μπροστὰ μας τὸν ἐπιβλητικὸ Α' τόμο —θὰ ἀκολουθήσουν ἄλλοι τρεῖς— ποὺ περιλαμβάνει Πρόλογο (σ. 9-12), Γενικὴ Εἰσαγωγὴ (σ. 13-15), στὴν ὁποία καὶ ἐκθέτει τὴν οἰκονομία τῶν τόμων. Τὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα θὰ ἀνέλθουν σὲ ἕξι καὶ πλέον χιλιάδες, καταχωρίζονται κατ' ἀλφαβητικὴ σειρὰ τόσο στὸ πρωτότυπο ὅσο καὶ σὲ ἐρμηνεῖα στὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα, ποὺ διευκολύνει τὴν κατανόηση.

Τὰ κείμενα αὐτὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν σχολιάζονται ἀπὸ τὸν συγγραφέα. Προνόησε ὅμως γιὰ βοηθητικούς τίτλους καὶ ὑποτίτλους καὶ παραπέμπει στὰ σχετικὰ μετὰ τὸ κείμενο χωρία τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Προτίμησε νὰ συντάξει Εἰσαγωγικά κεφάλαια (σ. 23-181) στὰ ὁποῖα ἀναπτύσσει τὶς ἰδέες τοῦ ἱ. Χρυσόστομου πάνω στὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ἀγωγῆς (ἡ ἀγάπη, ὁ ἄνθρωπος, ἡ αὐστηρότητα, ἡ γενετήσια ἐπιθυμία καὶ ἡ ἀγωγή της, ὁ δάσκαλος, ὁ διάλογος, ἡ διδασκαλία, ὁ ἔλεγχος, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ θέση της στὴν ἀγωγή, ἡ ἐπεικεία, ἐφηβεία - νεότης, καταναγκασμός, ἡ παιδικὴ ἡλικία, οἱ ποινές, συμβουλή - συμβουλευτικὴ).

Πρὶν ἀπὸ αὐτὰ τὰ κεφάλαια, ὁ συγγραφέας προτάσσει μία Εἰδικὴ Εἰσαγωγὴ (σ. 17-20) στὴν ὁποία ἐπιμένει ὅτι «ἡ ἀγωγή εἶναι ἓνα

φαινόμενο πολυσύνθετο» και μάλιστα «μείζων τέχνη» κατά τον Ι. Χρυσόστομο, ο οποίος θέλει τον πνευματικό οδηγό «καθαρόν (ἀπό πάθη), λίαν συνετόν, πολλῶν (πραγμάτων) ἔμπειρον καὶ ποικίλον»⁷. Τὰ κείμενα μὲ τὴν ἐρμηνεία τους καταλαμβάνουν τὶς σ. 185-769 καὶ περιλαμβάνουν τὰ θέματα ἀγαθότητα ἕως ἀχαριστία. Ὁ Β' τόμος θὰ περιέχει τὰ θέματα Βασιλεία Θεοῦ ἕως Εὐαγγέλιο.

Νὰ εὐχρηθοῦμε σύντομα νὰ κυκλοφορήσουν καὶ οἱ ὑπόλοιποι τρεῖς τόμοι⁸, οὕτως ὥστε νὰ ἔχουμε πλήρη ἐνώπιόν μας ἀποθησαυρισμένη τὴν παιδαγωγικὴ, καὶ ὄχι μόνο, σκέψη τοῦ «μεγαλύτερου Χριστιανοῦ Παιδαγωγοῦ», ἂν ὄχι τοῦ μεγαλύτερου παιδαγωγοῦ ὅλων τῶν αἰώνων» (σ. 15). Ὁ συγγραφέας μας ὅμως ἀπονέμει καὶ ἓνα ἄλλο χαρακτηρισμὸ στὸν Ι. Χρυσόστομο. Στὴν ἴδια σ. 15 ὑποστηρίζει: «Σὲ κάθε ὅμως περίπτωσι ὁ Χρυσόστομος δικαιούται νὰ ὀνομάζεται ἰδρυτὴς τῆς Συμβουλευτικῆς καὶ Ὁδηγητικῆς, ἀφοῦ ἀφιερώνει συνολικὰ 325 κείμενα στὰ θέματα συμβουλή, νοθεσία, ἔλεγχος, ὑπόδειξι, παρατήρησι, ἐπίπληξι, ἐπιτίμησι».

Ἐλπίδα γιὰ τὸ μέλλον

Θὰ ἦταν πράγματι ἰδιαίτερα χρήσιμη ἡ ἐντύπωση στὰ κείμενα αὐτὰ τοῦ Ι. Χρυσοστόμου ἀλλὰ καὶ στὶς εἰσαγωγικὲς σκέψεις τοῦ συγγραφέα. Γράφω ἐντύπωση γιατί περὶ τρυφῆς πρόκειται. Ἡ ἀνάγνωσι συνδυάζει «τὸ τερπνὸν μετὰ τοῦ ὠφελίμου». Οἱ ποιμένες μας θὰ εἶχαν πολλὰ νὰ διδαχθοῦν σ' αὐτὴ τὴν «Πατερικὴ

Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες, στυλοβάτες μιᾶς «Πατερικῆς Σχολῆς Παιδαγωγικῶν Ἐπιστημῶν». Φορητὴ εἰκόνα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βαρυλάμ, Μετέωρα (16ος αἰώνας).

Σχολὴ τῶν Παιδαγωγικῶν Ἐπιστημῶν... Νὰ μάθουν οἱ ἴδιοι, ἀλλὰ καὶ νὰ μάθουν στὰ πνευματικὰ τους παιδιά, γονεῖς καὶ διδασκάλους, νὰ

ἐντρυφοῦν καὶ αὐτοὶ μὲ τὴ σειρά τους καὶ νὰ ἀντλοῦν πολύτιμα διδάγματα.

Σ' ἓνα Διεθνὲς ἔτος τῆς οἰκογενείας ὅπως τὸ φετινὸ πολλὰ θὰ εἶχε νὰ ὠφεληθεῖ ἡ Οἰκογένεια ἀλλὰ καὶ τὸ Σχολεῖο ἀπὸ τὴν Παιδαγωγικὴ Ἀνθρωπολογία Ἰωάννου Χρυσοστόμου⁹. Ἐλπίζουμε ὅτι σύντομα θὰ πληθυνθοῦν οἱ ἔρευνες σὲ ἐφαρμογὲς τῆς Πατερικῆς Ἀνθρωπολογίας οὕτως ὥστε ὡς «ὀδηγητικὸ φῶς νὰ μπορέσει νὰ βοηθήσει ἀποτελεσματικὰ στὴ λύσι τῶν προβλημάτων τῆς ἀγωγῆς ποὺ ταλανίζουν σήμερα γονεῖς καὶ ἐκπαιδευτικούς καὶ τοὺς ὀδηγοῦν συχνὰ στὴν ἀμηχανία, στὴν ἀπελπισία καὶ στὸ ἀδιέξοδο» (σ. 14). Γένοιτο!

1. Γιὰ τὸν ὄρο «Ποιμαντικὴ Ἀνθρωπολογία», βλ. στίς σ. 99 καὶ 108 τοῦ βιβλίου μου Συμβουλευτικὴ Ποιμαντικὴ, Ἀθήνα, Ἐκδ. «Λύχνος», 1985.

2. Αὐτὸς ἦταν ὁ τίτλος διαλέξεως ποὺ δόθηκε ἀπὸ τὸν Καθηγητὴ Α. Gessché στὰ πλαίσια συμποσίου μὲ θέμα «οἱ εὐρωπαϊκοὶ πολιτισμοί: μίᾳ πρόκλησι γιὰ τὶς (ρωμαιο)καθολικὲς θεολογίες», ποὺ ὀργάνωσε 28 καὶ 29 Ἰανουαρίου 1994 στὴν Louvain-la-Neuve τὸ γαλλόφωνο βελγικὸ τμήμα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Συνδέσμου Καθολικῆς Θεολογίας (A.E.T.C.). Μὲ τὸν ὄρο Κλινικὴ Ἀνθρωπολογία γιὰ παράδειγμα προβάλλεται σήμερα ἓνα δλόκληρο ρεύμα σκέψεως ποὺ βασίζεται στὴν θεωρία τῆς διαμεσολάβησις ἢ μεσιτείας (théorie de la médiation) τοῦ γάλλου Καθηγητοῦ Jean Gagnepain, τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Rennes. Σ' αὐτὴν εἰσηγούμεθα ὡς πληρέστερον τὸν ὄρον Θεραπευτικὴ Ἀνθρωπολογία ἀπώτερο στόχο κάθε Ποιμαντικῆς καὶ κάθε Ἀνθρωπολογίας. Γιὰ τὸ τελευταῖο αὐτὸ θέμα θὰ ἐπανέλθουμε προσεχῶς.

3. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Λόγος Β', Ἀπολογητικὸς τῆς εἰς τὸν Πόντον φυγῆς ἐνεκεν 16, PG 35,425.

4. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Ὀμιλία ΝΘ', ζ', PG 58,584.

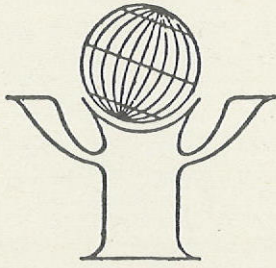
5. Ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ μνημονεύσουμε τὴ διδακτορικὴ διατριβὴ στὰ γερμανικὰ τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀντωνίου Δανασσῆ - Ἀφεντάκη, Ἰωάννης Χρυσόστομος, παιδαγωγικο-ψυχολογικὲς ἰδέες στὸ ἔργο του, Βόννη 1971 καὶ τὴν ὀμιλία τοῦ ἴδιου στὴν Ἐορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν τοῦ ἔτους 1988 στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν μὲ τίτλο «Τὸ μορφώσιμο τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχες. Ἡ ἀτομικὴ προαίρεσι καὶ ἡ υπερατομικὴ εὐθύνη» (Παν. Ἀθηνῶν, Ἐπίσημοι Λόγοι, τ. 29 (μέρος Β'), Ἀθήνα 1992, σ. 637-650).

6. Ἀθήνα, ἐκδ. οἶκος Ἐλευθ. Μερμετάκη «Τὸ Βυζάντιον», 1993, 786 σ.

7. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Περὶ ἱερωσύνης, Λόγος ἔκτος, δ', PG 48, 681-682.

8. Ἐπὶ τοῦ πιεστηρίου... πληροφορηθήκαμε ἀπὸ τὸν συγγραφέα τὴν ἐκτύπωσι καὶ τοῦ Β' τόμου.

9. Λίαν εὔστοχα ὁ συγγραφέας ἀφιερώνει τὸν τόμο «στοὺς ἑλλήνες γονεῖς καὶ ἐκπαιδευτικούς ποὺ πασχίζουν νὰ μορφώσουν τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ μέσα στὶς ψυχῆς τῶν παιδιῶν».

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΠΙΣΤΙΑΣ*

Τοῦ κ. ANTOINE VERGOTE, Ὁμοτ. Καθηγ. τῆς Ψυχολογίας
τῆς Θρησκείας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Λουβραίν (Βέλγιο)

3. Ψυχολογικὴ ἐξήγηση

Στὴ διάξενξη πίστη - ἀπιστία, ἡ ἀπιστία δὲν εἶναι ἀπλὰ ἡ ἀπουσία μιᾶς χριστιανικῆς πίστεως, ὅπως αὐτὸ μπορεῖ νὰ συμβαίνει στοὺς λεγόμενους πρωτόγονους πολιτισμούς, ὅπου δὲν ἔχουν ἀκόμη εἰσχωρήσει οὔτε ὁ δυτικὸς πολιτισμὸς, οὔτε τὸ χριστιανικὸ μήνυμα. Σ' ὁλόκληρη τὴν εὐρωπαϊκὴ ἱστορία, ἡ ἀπιστία τίς περισσότερες φορὲς εἶναι μιὰ ἀρνητικὴ στάση ἔναντι τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Θὰ ἦταν λοιπὸν λάθος νὰ νομιζοῦμε ὅτι μόνο ἡ πίστη μπορεῖ νὰ ἀποτελεῖ ἀντικείμενο τῆς ψυχολογίας. Ἐντούτοις, μ' αὐτὸ τὸν τρόπο σκέπτονται συχνὰ οἱ ψυχολόγοι τῆς θρησκείας. Ἐστὶ ὁ S. Freud ἐπιχειρεῖ νὰ ἐξηγήσει γιατί οἱ ἄνθρωποι εἶναι πιστοί. Ἀλλὰ κρίνει λογικὸ τὸ νὰ μὴ πιστεύει κάποιος ἡ ἀπιστία θάταν λοιπὸν μιὰ τοποθέτηση, ἡ ὁποία δὲν ἀποτελεῖ ἀντικείμενο ψυχολογικῆς ἀνάλυσης. Ἡ ἀντίληψη αὐτὴ εἶναι διπλὰ ἐσφαλμένη κατ' ἐμέ. Ἀφενὸς, ἡ θρησκευτικὴ πίστη καὶ ἡ θρησκευτικὴ πράξη μπορεῖ νὰ μελετηθοῦν, ἀλλὰ δὲν μποροῦν δίχως ἄλλο νὰ ἐξηγηθοῦν ἀπ' τὴν ψυχολογία· διότι ἡ πίστη προϋποθέτει ἕνα ὑπόβαθρο πὸ δὲν εἶναι ψυχολογικῆς φύσεως: τὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ ἔργο του καὶ τὴν ἐπίδρασή του, ὅπως αὐτὴ μεταδόθηκε ἀπ' τὴν κοινότητα τῶν πιστῶν. Ἀφετέρου, ἡ ἀπιστία, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἀπλὴ ἄγνοια, εἶναι πάντα μιὰ ἀρνητικὴ τοποθέτηση, πού, ὅπως ἡ πίστη, ἔχει τὰ λογικὰ τῆς ἐπιχειρήματα καὶ ἐπίσης τοὺς λόγους τῆς, πὸ ἔχουν νὰ κάνουν μὲ τὴν ψυχολογία τῆς προσωπικότητας.

Οἱ λόγοι τῆς ἀπιστίας γενικὰ δὲν εἶναι καθαρῶς ψυχολογικοί. Ὑπάρχουν πάντα ὀρθολογικὰ ἐπιχειρήματα γιὰ ν' ἀρνηθεῖ κανεὶς τὴν πίστη στὸ μήνυμα τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἱστορικὴ κριτικὴ τῆς Ἀγ. Γραφῆς καὶ τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ, ἡ σύγκριση ἀνάμεσα στὶς θρησκείες, τὰ ἐπαίσχυντα ἐπεισόδια στὴν ἱστορία τῶν Ἐκκλησιῶν, ἡ νέα κοσμολογία καὶ ἡ ὑπόθεση ἐνσυνείδητης ζωῆς σὲ ἄλλους πλανῆτες, οἱ θεωρίες οἱ σχετικὲς μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς ζωῆς... εἶναι ὥστόσο ἐπιχειρήματα πὸ μποροῦν κάλλιστα νὰ κάνουν κάποιον ν' ἀμφιβάλει γιὰ τὴν ἀλήθεια τοῦ χριστιανικοῦ μηνύ-

ματος, πὸ μποροῦν μάλιστα νὰ στηρίξουν τὴν πεποίθηση ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἐδράζεται σὲ αὐταπάτες. Ἐστὶ οἱ ἄπιστοι μποροῦν νὰ δικαιώσουν τὴ θέση τους μὲ ἀντικειμενικὰ τεκμήρια. Καὶ ὅμως, ἂν παρακολουθήσουμε τίς συνεντεύξεις μὲ ἀπίστους, ἀντιλαμβανόμαστε πολὺ γρήγορα ὅτι ἡ τοποθέτησή τους δὲν εἶναι οὔτε ἀπλὰ οὔτε νηφάλια (ὀρθο)λογικὴ. Ἀκριβῶς, ὅπως καὶ οἱ πιστοί, ἀντιδρῶν συναισθηματικά, μὲ κάποιο πάθος, μερικὲς φορὲς μὲ πολὺ πάθος. Πολλοὶ ἐκφράζουν ἀπέχθεια, περιφρόνηση, ἐνίοτε μῖσος. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ πίστη, ἡ ἀπιστία δὲν εἶναι συνειδητῶς μιὰ ψυχρὴ τοποθέτηση.

Τὸ νὰ ποῦμε ὅτι ὑπάρχουν λόγοι συναισθηματικοί, εἶναι σὰν νὰ λέμε ὅτι αὐτοὶ οἱ λόγοι εἶναι λίγο - πολὺ ἀσυνείδητοι. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν σημαίνει: παθολογικοί. Ἡ προσπάθεια τῆς ψυχολογίας εἶναι λοιπὸν νὰ κάνει χρῆση τῶν μέσων πὸ ἄγουν τὰ πρόσωπα στὸ νὰ ἐκφράσουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πὸ δὲν ἔχουν ἴσως ποτὲ ἀκόμα ἐκφράσει, ἐπειδὴ δὲν τὸ εἶχαν πραγματικῶς συνειδητοποιήσει. Μὲ τὴν ἔννοια αὐτὴ ἡ ψυχολογία ἐργάζεται εἰς βάθος· δὲν ἰκανοποιεῖται μὲ τὸ νὰ ζητᾶ ἀπλὰ τὴν γνώμη.

Θὰ ἀναφέρω δύο παραδείγματα, παρμένα ἀπὸ τὸ χῶρο μου, γιὰ νὰ φωτίσουμε τὸν ἀσυνείδητο χαρακτῆρα τῶν λόγων. Ὅταν ρωτοῦμε τοὺς ἀνθρώπους σὲ μιὰ ἔρευνα, ἂν τοὺς ἀπασχολεῖ ὁ θάνατος, ὑπάρχει πάντα μιὰ μερίδα πὸ λέει ὄχι. Ὅμως, ἐὰν τοὺς ὑποβάλουμε σ' ἕνα τέστ μὲ προβολὴ στροβοσκοπικῶν (ταχύτατων) κινηματογραφικῶν εἰκόνων, παρατηροῦμε ὅτι ἐκεῖνοι πὸ λένε «ὄχι, ὁ θάνατος δὲ μὲ ἀπασχολεῖ», εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀσυνείδητα ἄγχονται περισσότερο ἀπ' τὴν ἰδέα τοῦ θανάτου. Ἄλλο παράδειγμα. Μὲ τοὺς συνεργάτες μου ἔχω κάνει ἔρευνες ψυχολογίας τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἀπιστίας σὲ πολλοὺς χώρους. Στὰ ἄτομα πὸ δηλώνουν λίγο - πολὺ πιστά, δὲν ἔχουμε συναντήσει ποτὲ δυσκολίες σὲ ὁποιαδήποτε ἔρευνα, ἀκόμα καὶ σὲ περιπτώσεις προβληματικῶν τέστ τῆς προσωπικότητας, ὅπως τὸ Rorschach καὶ τὸ Szondi. Ἀκόμα καὶ οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ μοναχὲς τῶν ἀποκεκομμένων μοναστηριῶν δὲν παρουσίασαν ἀντίσταση. Ἀντίθετα τὰ ἄτομα πὸ δηλώνονται ἄθεοι, ἤξεραν βέβαια νὰ δικαιολογήσουν ὀρθολογικὰ τίς πεποιθήσεις τους· ἀλλ' ἀρνοῦνταν κατὰ

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 41 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2 τεύχους.

κανόνα να υποβληθούν σε μία καθαρά ψυχολογική έρευνα. Έρμηνεύω αυτή την παρατήρηση ως ακόλουθως. Οί πιστοί, μέσα απ' όλη τους την παιδεία και τη θρησκευτική τους συγκρότηση, γνωρίζουν και αποδέχονται ότι συναισθηματικοί λόγοι αποτελούν μέρος των λόγων της πίστεως και πώς αυτοί οί λόγοι είναι συχνά άμφίρροποι: οί λόγοι αυτοί στηρίζουν την πίστη και ταυτόχρονα υπάρχει κίνδυνος να της γίνουν πρόσκομμα. Οί πιστοί τὸ δέχονται και ἐπιθυμούν να διδαχθούν. Οί περισσότεροι ἄπιστοι, ἀντιθέτως, λόγω της παιδείας τους, της προσωπικής τους ιστορίας και του περιβάλλοντός τους, είναι πεπεισμένοι ότι οί λόγοι τους είναι καθαρά ὀρθολογικοί, ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ κάθε ψυχολογική ἐπίδραση· ἀντιστέκονται σε κάθε πιθανή ἀμφισβήτηση αὐτῆς της πεποιθήσής τους. Μπορούμε ἀναμφίβολα να προωθήσουμε περαιτέρω την ἔρμηνεία: ἀρνοῦνται να υποβληθούν στην ψυχολογική ἔρευνα γιατί αισθάνονται ἀπειλούμενοι ἀπ' την ψυχολογία της ἀπιστίας, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο πὸν ἄλλοτε ὀρισμένοι πιστοί αισθάνονται ἀπειλούμενοι ἀπ' την ψυχολογία της θρησκευτικῆς πίστεως. Σημειώστε ότι δὲν τοὺς κατηγορῶ γιὰ ἀνεπιτιμότητα. Ἡ ἀνεπιτιμότητα είναι ὑπόθεση ἠθική, ὄχι ψυχολογική.

Γιὰ να τελειώνω αὐτὸ τὸ πρῶτο μέρος της ὁμιλίας μου, θὰ ἤθελα να ὑπογραμμίσω τις ἐπιφυλάξεις μου, ἀναφορικὰ με μιὰ βεβιασμένη χρήση της ψυχολογίας της θρησκείας και της ἀπιστίας, πὸν κάνουν οί θρησκευτικοί παιδαγωγοί και οί θεολόγοι και οί ἱερεῖς. Καθὸς δὲ γνωρίζω τίποτα γιὰ τις ἀντιλήψεις και τις πρακτικὲς πὸν ἐπικρατοῦν ἐδῶ, θὰ μιλήσω ὡσὰν να ἀπευθυνόμουν α' ἓνα βελγικό, γαλλικό ἢ ἀμερικάνικο κοινό. Ἐντυπωσιάστηκα συχνὰ ἀπ' τὸ γεγονός ότι κάνουν ἓνα πολὺ ὀρθολογικὸ «μεταβολισμό» της ψυχολογίας ὅσον ἀφορὰ δεδομένα πολὺ προσωπικά, ὅπως στην περίπτωση της ψυχολογίας της θρησκείας, της ψυχολογίας της σεξουαλικότητας ἢ της κλινικῆς ψυχολογίας. Ὁ παιδαγωγός, ὁ ποιμένας ἢ ὁ κλινικός ψυχολόγος, μπορεῖ να μπεῖ στὸν πειρασμὸ να δημιουργήσει την ἐξήγησή του και να την κοινοποιήσει στὸν ἄλλο με την ἀκόλουθη σκέψη: ὅταν θὰ τὸν ἔχω ἐνημερώσει πλήρως, θὰ καταλάβει και θὰ είναι ἐλεύθερος να δράσει διαφορετικά. Θὰ μπορούσε ἔτσι να πει κανεῖς, σε κάποιον: δὲν τολμάς να πιστέψεις στὸν Θεὸ γιατί φοβάσαι την κρίση τοῦ Θεοῦ. Πλὴν ὁμως, κι ἂν ἀκόμη αὐτὸ είναι ἐν μέρει ἀληθές, κι ἂν ἀκόμη είναι πολὺ σημαντικὸ γι' αὐτὸ τὸ πρόσωπο, τὸ να δράσουμε ἔτσι, δὲν βοηθάει ψυχολογικὰ τὸ ἐν λόγω πρόσωπο· ἀντίθετα μάλιστα: θὰ σκληρύνει τὴ στάση του. Ἄς μὴ ξεχνάμε, ὅτι οί ἀσυνείδητοι συναισθηματικοί λόγοι είναι ἐνσωματωμένοι στην προσωπικότητα και κανεῖς δὲν ἀλλάζει χωρὶς να κάνει ὀλόκληρη σταδιακή ἔργασία πάνω στὸν ἑαυτὸ του.

II. Ἡ ἀπιστία και οί λόγοι της

1. Ἡ ψυχολογική ἔννοια της ἀντίστασης

Στὸν πολιτισμικὸ μας χῶρο, ἢ μεταστροφή στην χριστιανική πίστη είναι σχεδὸν πάντα μακρὰ και δύσκολη διαδικασία. Ἡ ψυχολογική ἀνάλυση αὐτῆς της διαδικασίας φωτίζει πάρα πολὺ καλά την ψυχολογία της ἀπιστίας, διότι στὴ διάρκεια της μεταστροφῆς, οί λόγοι γιὰ τοὺς ὁποίους ἀρνεῖται κανεῖς τὸ κάλεσμα της πίστεως ἐπιβάλλονται ἐναργέστατα στὴ συνείδηση και ὁ μεταστραφείς μπορεῖ συνεχῶς να τοὺς ἐκφράσει με σαφήνεια. Ὅμως, αὐτὸ πὸν ἐντυπωσιάζει στίς μαρτυρίες τῶν μεταστραφέντων, είναι ὅτι πρὶν τὴ μεταστροφή τους στὸ χρονικὸ διάστημα τῶν ἀναζητήσεων και τῶν ἀμφιβολιῶν τους, ἔχουν τὸ αἶσθημα ὅτι ἢ πίστη συνεπάγεται ἀπώλεια της ἔννοιας τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ πίστη τους φαίνεται πὸς είναι θυσία της ἀνθρωπότητάς τους. Θὰ πρέπει να ἐξετάσουμε τὸ συγκεκριμένο περιεχόμενο αὐτοῦ τοῦ αἰσθήματος. Ἀλλὰ προηγουμένως θὰ ἤθελα να ἐκθέσω τὴ γενικότερη φύση του. Αὐτὴ ἢ κρίση φέρνει στὸ νοῦ ἐκεῖνο πὸν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γράφει στὴν πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολή, κεφ. 7, ὅπου ὑπαινίσσεται σαφέστατα τὴν προσωπική του ἐμπειρία μεταστροφῆς. Ἡ ἄνευ πίστεως ζωὴ μοιάζει ἀληθινὴ ζωὴ· ἢ πίστη θεωρεῖται θάνατος, γράφει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Κατ' αὐτόν, μόνο ἐκ τῶν ὑπέρων βλέπουμε ὅτι πρὶν εἰμασταν νεκροὶ και πὸς ἢ πίστη είναι ζωὴ ἀληθινή. Ὅταν ἔγινε πιστός, αἰσθανόταν εὐτυχισμένος και ταυτόχρονα δοκίμαζε φρίκη γιὰ τὴ θρησκεία στην ὁποία εἶχε μεταστραφεί. Διαβάζω: «ἢ κατάσταση ἑνὸς ἀνθρώπου πὸν τὸν ξεριζώνουν ἀπότομα ἀπὸ τὸ πετσί του γιὰ να τὸν βάλουν α' ἓνα ξένο σῶμα, μέσα α' ἓναν ἄγνωστο κόσμο, είναι ἢ μόνη σύγκριση πὸν θὰ μπορούσα να βρῶ, γιὰ να ἐκφράσω αὐτὴν τὴν κατάσταση πλήρους ἀποδιοργάνωσης... Αὐτὴ ἢ ἀντίσταση κράτησε 4 χρόνια...». Κι αὐτὴ ἢ ἀντίσταση ἐκφραζόταν ἐπίσης με αὐθόρμητα αἰσθήματα περιφρόνησης, ντροπῆς — δὲν τολμούσε να ὀμολογήσει πὸς εἶχε γίνει πιστός —, ἀκόμα και μίσους.

(Συνεχίζεται)

ΜΟΛΙΣ ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

* Μ. Δανέζη - Στρ. Θεοδοσίου, **ΑΣΤΡΟΛΟΓΙΑ: Θρησκεία ἢ Ἐπιστήμη;**

* Ἄλ. Μ. Σταυροπούλου, **Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ.**

* Νικ. Θ. Μπουγάτσου, **Η ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΤΕΚΝΟΓΟΝΙΑΣ. Ὁρθόδοξη και Ἑλληνική ἄποψη.**

* Γεωργίου Σωτηρίου, **ΑΠΟΣΤΟΛΟΙ, οί θεόπνευστοὶ κήρυκες τοῦ λόγου.**

Ἐκδόσεις ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΓΡΗΓΟΡΙΟΙ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ*

Του κ. ΚΩΝ. ΚΟΝΤΑΞΟΠΟΥΛΟΥ, Δρος Ίατρού Καρδιολόγου

Άγιος Γρηγόριος Επίσκοπος Ακραγαντίων

Γεννήθηκε στην πόλη των Ακραγαντίων στην Σικελία. Ήταν ο μοναχογιός ευπόρων και ευσεβών γονέων του Χαρίτωνος και της Θεοδότης. Βαπτίσθηκε από τον Επίσκοπο Ποταμίωνα, ο οποίος τον ανάθρεψε χριστιανικά και αργότερα τον κατέταξε στις τάξεις του κλήρου, στα χρόνια του βυζαντινού αυτοκράτορα Ίουστινιανού του Ρινοτιμήτου (685- 695).

Όταν έγινε 18 ετών πήγε να προσκυνήσει τους Άγιους Τόπους και εκεί χειροτονήθηκε Διάκονος από τον Πατριάρχη Ιεροσολύμων Μακάριο. Μετά πήγε στην Κωνσταντινούπολη και από εκεί στην Ρώμη, όπου πήρε μεγάλη προαγωγή λόγω των πολλών χαρισμάτων του και έγινε Επίσκοπος Ακραγαντίων. Ανέλαβε το μεγάλο αξίωμά του σαν διακονία και όχι σαν εξουσία. Υπήρξε πάντοτε ο ακούρατος διδάσκαλος και ο φιλόστοργος προστάτης του ποιμνίου του. Δυστυχώς όμως βρέθηκαν μερικοί κληρικοί συκοφάντες και τον κατηγορήσαν άδικα για πράγματα που ο Επίσκοπος Γρηγόριος δεν είχε κάνει. Ο Άγιος Επίσκοπος στενοχωρήθηκε πολύ για την πόρωση των συκοφαντών του.

Όμως ο τότε Πάπας Ρώμης έκανε εξονυχιστικές ανακρίσεις και απ' αυτές φάνηκε η αθωότητα του Γρηγορίου. Έτσι ο Επίσκοπος Ακραγαντίων δικαιώθηκε, οι δέ συκοφάντες του κληρικοί τιμωρήθηκαν για την κακία τους με έξορία. Τώρα πια άπερίσπαστος ο Γρηγόριος συνέχισε το σπουδαίο ποιμαντορικό έργο του στην Έπισκοπή της πατρίδας του. Απέθανε στα βαθιά του γεράματα, περί το 690 μ.Χ. Από τα συγγράμματά του σώζονται 10 λόγοι του εξηγητικοί στον Έκκλησιαστή που είναι ένα από τα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης. Η Έκκλησία γιορτάζει την ιερή μνήμη του στις 23 Νοεμβρίου.

Άγιος Γρηγόριος Επίσκοπος Άσσου

Ο Άγιος Γρηγόριος είναι από τους άγιους που γεννήθηκαν στη Λέσβο και απέθαναν σ' αυτήν. Γεννήθηκε στο χωριό Ακόρνη που δεν υπάρχει σήμερα. Οι γονείς του Γεώργιος και Μαρία ήταν ευσεβέστατοι χριστιανοί και αυτή τη θερμή πίστη μετέδωσαν στο παιδί τους που το όνόμασαν κι αυτό Γεώργιο. Σε ηλικία 14 χρονών έστειλαν το γιό τους για σπουδές στην Κωνσταντινούπολη. Εκεί ο Γεώργιος φρόντισε να πλουτίσει τις γνώσεις του, να γνωρισθεί με σο-

φούς και άγιους ανθρώπους και να ώφεληθεί όσο μπορούσε περισσότερο πνευματικά στην μεγάλη αυτή πόλη.

Τότε γνωρίσθηκε με τον γέροντα και πνευματικό Άγάθωνα που τον αγάπησε σαν πατέρα του και τον ακολούθησε στο μοναστήρι του, που βρισκόταν κάπου στην Μικρά Άσία.

Ο Γεώργιος έμεινε τρία χρόνια στο μοναστήρι. Έπειτα συνοδεύοντας τον Άγάθωνα πήγε στα Ίεροσόλυμα να προσκυνήσει τους Άγιους Τόπους και να γνωρίσει από κοντά άγιους άσκητές. Εκεί έγινε Μοναχός πήρε το όνομα Γρηγόριος και παρέμεινε σαν άσκητής 15 χρόνια. Έπέστρεψε πάλι στο μοναστήρι του Άγάθωνα, αλλά συνηθισμένος από τα Ίεροσόλυμα στην άσκητική ζωή, δεν έζησε μέσα στο μοναστήρι αλλά σ' ένα άπομερο έρημικό κελλί μόνος του. Η ταπεινώσή του, η αγάπη του για όλους, η αγιότητα του βίου του, η διδασκαλία του έκαναν τους χριστιανούς να τον αναζητούν και να έρχονται κάθε μέρα όλο και περισσότερο κοντά του.

Όταν χήρευσε η Έπισκοπή Άσσου όλοι ζήτησαν για Έπίσκοπό τους τον Γρηγόριο. Τον κάλεσαν τότε έσπευσμένως στην Κωνσταντινούπολη και τον χειροτόνησε Έπίσκοπο Άσσου ο Μητροπολίτης Έφέσου σπουδαιότερο τον περιφέρειαν ύπαγόταν η Άσσος, που βρισκόταν στην Μ. Άσία περίπου στην περιοχή της Τροίας. Ο Γρηγόριος ανέλαβε τα καθήκοντά του με πολύ ζήλο. Σαν Έπίσκοπος ήταν άληθινός καλός ποιμένας. Δυστυχώς βρέθηκαν άνθρωποι φθονεροί όπως και στην περίπτωση του Γρηγορίου Ακραγαντίων, άνθρωποι συκοφάντες που έναντιώθηκαν στο έργο του Άγίου. Τον φθόνο των συκοφαντών τον περιφρόνησε ο κόσμος που αγαπούσε τον Έπίσκοπο, όμως ο Γρηγόριος πικράθηκε και προτίμησε την ζωή που ζούσε σαν άσκητής. Έγκατέλειψε λοιπόν την Έπισκοπή του και με τον ύποτακτικό του Λεόντιο έφυγε από την Μικρά Άσία και ήλθαν στην Τένεδο όπου παρέμειναν αρκετά χρόνια. Από την Τένεδο πήγαν στην Λέσβο, ανέβηκαν στο βουνό «Πρίαντος» και εκεί βρήκαν ένα τόπο έρημικό, Λυκοπέδι λεγότανε, και έχτισε ο Γρηγόριος Μοναστήρι στο όποιο αργότερα μαζεύτηκαν πολλοί Μοναχοί.

Ο Άγιος απέθανε σε μεγάλη ηλικία το έτος 1150 ή κατ' άλλους το 1185. Αναφέρονται θαύματα που έκανε όταν ήταν ακόμα στην επίγεια ζωή. Το 1935 έγινε η ανακομιδή των λειψάνων του. Συγκεκριμένα στον τόπο των έρειπιών του Μοναστηριού του βρέθη-

* Συνέχεια από τη σελ. 28 του υπ' άρ. 1 τεύχους.

κε ὁ τάφος του καὶ τὰ τίμα ὀστά του. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας τιμᾷ τὴν ἱερὴ μνήμη τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου Ἐπισκόπου Ἄσσου στίς 4 Μαρτίου, στίς 10 Ἰουλίου καὶ στίς 14 Ὀκτωβρίου. Τὴν δὲ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων του γιορτάζει τὴν πρώτη Κυριακὴ μετὰ τὶς 10 Νοεμβρίου.

Ἅγιος Γρηγόριος Ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ

Ἦταν ὁ πατέρας τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Μέχρι τὸν 6ο αἰῶνα ἐγένοντο Ἐπίσκοποι καὶ ἐκ τοῦ ἐγγάμου κλήρου. Ἐκοιμήθη εἰρηνικά. Ὁ περίφημος γιὸς του, ὁ Μεγάλος Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας μας ἐπλεξε τὸ ἐγκώμιο τοῦ Ἐπισκόπου πατέρα του ὅταν αὐτὸς ἀπέθανε, στὸν ἐπιτάφιο (ἐπικήδειο λόγο του) πού ὅταν τὸν ἐκφώνησε ἦταν παρὼν καὶ ὁ φίλος του Μέγας Βασιλεὺς. Ἡ Ἐκκλησία μας τιμᾷ τὴν μνήμη τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου Ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ τὴν 1η Ἰανουαρίου.

Ἅγιος Γρηγόριος Ἐπίσκοπος Πανήδου, ὁ νέος Ὁμολογητῆς (19 Ἰουλίου). Ἐξῆσε στὴν ἐποχὴ τῆς εἰκονομαχίας καὶ ἀγωνίσθηκε ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκόνων (8ος ἕως 9ος αἰώνας).

Ἅγιος Γρηγόριος Ἐπίσκοπος τῆς Μοισίας (8 Ἰανουαρίου). Ἡ Μοισία ἦταν ἀρχαία χώρα τῆς Νοτιοδυτικῆς Εὐρώπης, στὴν περιοχὴ τῶν Βαλκανίων, μετὰ τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Αἴμου καὶ τοῦ Δούναβη ποταμοῦ, ἀντιστοιχοῦσα μερικῶς πρὸς τὴν Σερβία, Βουλγαρία καὶ ἀρχαία Θράκη.

Ἅγιος Γρηγόριος Ἐπίσκοπος Νοβογοροδίας (Νόβγοροντ) (10 Φεβρουαρίου).

Ἅγιος Γρηγόριος Ἐπίσκοπος, ὁ Σέρβος (30 Αὐγούστου). Στίς 30 Αὐγούστου εἶναι ἡ σὺναξη τῶν Σέρβων Ἁγίων Ἱεραρχῶν, μετὰ τῆς δὲ αὐτῶν εἶναι καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Γρηγόριος.

Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θαυματουργός, ὁ Ὁσιομάρτυρος (8 Ἰανουαρίου καὶ 28 Σεπτεμβρίου). Ἐμόνασε στὴν Λαύρα τοῦ Κιέβου. Ἀπεβίωσε τὸ 1094.

ΑΓΙΟΙ ΓΡΗΓΟΡΙΟΙ ΠΟΥ ΕΓΙΝΑΝ ΟΣΙΟΙ

Ἅγιος Γρηγόριος ὁ ἐν Ἀκρίτα

Αὐτὸς ἦταν ἀπὸ τὴν Κρήτη καὶ γεννήθηκε γύρω στὸ 715 ἀπὸ γονεὶς πτωχοῦς, τὸν Θεοφάνη καὶ τὴν Ἰουλιανή. Κάποια μέρα ἔφυγε ἀπὸ τὴν Κρήτη καὶ πῆγε στὴν Σελεύκεια. Τὸ 741 τὴν χρονιά πού πέθανε ὁ αὐτοκράτορας Λέων ὁ Ἰσαυρὸς αὐτὸς ἦταν 26 χρονῶν καὶ ἐγκαταστάθηκε στὰ Ἱεροσόλυμα ὅπου παρέμεινε ἐκεῖ γιὰ 12 χρόνια καὶ ὑπέφερε πολλὰ δεινὰ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς Ἀγαρηνοὺς. Ἀπὸ ἐκεῖ

μετὰ πῆγε στὴν Ρώμη, ὅπου ἐγίνε Μοναχὸς ζώντας μὲ μεγάλη ἐγκράτεια. Ὄταν ὁ Ἐπίσκοπος Συνάδων Μιχαὴλ εἶχε μεταβεῖ στὴν Ρώμη γιὰ νὰ συζητήσει ὀρισμένα ἐκκλησιαστικὰ θέματα μὲ τὸν Πάπα, βρῆκε ἐκεῖ τὸν Γρηγόριο καὶ τὸν ἔφερε κατόπι μαζί του στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἐκεῖ τὸν τοποθέτησε Μοναχὸ στὴν Μονὴ τοῦ Ἀκρίτα. Ὁ Γρηγόριος στὴν Μονὴ αὐτὴ ἐξῆσε μιὰ πολὺ αὐστηρὴ ἀσκητικὴ ζωὴ πού ἔκανε σὲ ὅλους μεγάλη ἐντύπωση. Κοιμότανε ἐπάνω σὲ μιὰ ψάθα, ἔτρωγε μόνο ξερὸ ψωμί καὶ νερὸ ὅπως ἐπίσης ἔκανε καὶ ἄλλες ἐντυπωσιακὲς σκληραγωγίες. Καὶ ἀφοῦ ἔτσι διέλαμψε μὲ τὴν ἀρετὴ τῆς ἐγκρατείας τελικὰ ἐκοιμήθη εἰρηνικά (5 Ἰανουαρίου).

Ἅγιος Γρηγόριος ὁ ἐγκλειστος τῆς Λαύρας, τοῦ Κιέβου - Ὁσιος (8 Ἰανουαρίου). Ἐξῆσε στὰ τέλη τοῦ 13ου καὶ ἀρχῆς τοῦ 14ου αἰῶνα.

Ἅγιος Γρηγόριος ὁ ἐν τῷ Κόλπῳ τῆς Νικομηδείας ἀσκήσας (2 Ἀπριλίου).

Ἐξῆσε ἀσκητικὴ ζωὴ στὸν κόλπο τῆς Νικομηδείας τὸ 1240. Καταγόταν ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Βιθυνίας. Οἱ γονεῖς του ἦταν εὐσεβεῖς ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ εὐγενικὴ γενιά. Ἀπὸ μικρὸ παιδάκι μελετοῦσε τὴν Ἁγία Γραφή ἀντὶ νὰ παίζει μὲ τὰ ἄλλα παιδιά. Στὴν νεανικὴ του ἡλικία μελέτησε τὰ διάφορα συγγράμματα τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀλλὰ κράτησε γιὰ τὸν ἑαυτό του ὅλα τὰ ὠφέλιμα καὶ καλὰ πού διάβασε σ' αὐτά.

Ἐπειδὴ τοῦ ἄρεσε πολὺ ἡ ἐνάρετη ζωὴ καὶ ἡ μοναχικὴ πολιτεία, ἀποφάσισε νὰ γίνε μοναχός. Ἐτσι πῆγε σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερα Μοναστήρια ἐκεῖνης τῆς ἐποχῆς, ἐγίνε αὐτὸ πού ἐπιθυμοῦσε καὶ ἐπιδόθηκε στοὺς πνευματικοὺς ἀγῶνες. Ἀργότερα ἔφυγε ἀπ' αὐτὸ τὸ Μοναστήρι καὶ πῆγε σὲ ἓνα ἄλλο ὅπου ἦταν καὶ ὁ ἀυτάδελφός του μοναχός.

Ἐκεῖ χειροτονήθηκε καὶ ἱερέας. Ὅμως ἐπιθυμοῦσε καλύτερα νὰ ζήσει σὰν ἀσκητῆς σὲ ἓνα ἐρημικὸ μέρος, γι' αὐτὸ ἔπειτα ἀπὸ τρία χρόνια ἔφυγε κι ἀπ' αὐτὸ τὸ Μοναστήρι μαζί μὲ τὸν ἀδελφὸ του καὶ ἀνέβηκε σὲ ἓνα ὄρος πού ὀνομάζετο Προφήτης Ἡλίας καὶ ἐκεῖ κατασκεύασε τὴν ἀσκητικὴ του καλύβη. Λόγω τῶν πολλῶν ἀρετῶν του καὶ ἀγιότητός του, ὁ Ἅγιος αὐτὸς Γρηγόριος ἔκανε πολλὰ θαύματα στοὺς ἀνθρώπους πού ζητοῦσαν τὴν βοήθειά του. Ἐτσι θεράπευσε ἀσθενεῖς, ἀλλὰ ἔκανε καὶ ἄλλα θαύματα.

Ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Νικομηδείας τὸν ἀναγνώριζε σὰν Ἅγιο Μοναχὸ καὶ τὸν ἐκτιμοῦσε βαθύτατα. Ἐκοιμήθη εἰρηνικά σὲ ἡλικία 50 ἐτῶν.

(Συνεχίζεται)

Ο ΑΝΑΛΩΤΟΣ ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΤΗΣ Ι. ΜΟΝΗΣ ΤΑΞΙΑΡΧΩΝ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ*

Τοῦ κ. ΠΑΝ. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ, Δ/ντοῦ Λυκείου

5. Μαξίμου Μαργουνίου, Βιβλιοθήκη Φωτίου, 1600 καὶ ὕμνοι Ἀνακρεόντιοι, 1601.

6. Δίωνος, Τοῦ Χρυσοστόμου λόγοι Γ', Lytetaiae 1604.

7. Θεοφράστου, Περί λίθων (Ἑλλην. + Λατιν.), Haenoniae 1605.

8. Νικηφόρου Καλλίστου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, 1630.

9. Ἐλεγχος τῆς ψευδοχριστιανικῆς κατηχήσεως Ζαχαρίου Γερμανοῦ ἀπὸ τὸ Ματθαῖο Καρουφύλλη, Ρώμη 1630.

10. Ὁμιλία Ἀστερίου τοῦ Ἀμασέως, ἦτοι λόγοι ἐρημηγευτικοί, τυπογρ. Παρισίων 1647.

11. Νεκταρίου Ἱεροσολύμων, Περί τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα Ἀντίρρησις, ἐν Γασίφ 1682.

12. Συμεὼν Θεσσαλονίκης, Περί τε τοῦ θεοῦ Ναοῦ... Ἰάσιον 1683, κ.ἄ.

Τὰ χειρόγραφα τῆς μονῆς Ταξιαρχῶν κατὰ τὸ Λίνο Πολίτη, «συμποσοῦνται ἐν συνόλῳ εἰς 85-90» καὶ εἶναι:

«14 νεώτερα μαθηματάρια 18ου αἰῶνος,

10 ἐπιστημονικὰ (Λογικαί, ὑπομνήματα εἰς Ἀριστοτέλη κ.λπ.) 18ου αἰῶνος,

1 Λογικὴ Κορυθαλλέως περιέχουσα ἐνθύμησις τοῦ ἔτους 1689,

2 Θεολογικὰ 18ου αἰῶνος,
Εὐχαὶ Λυχνικοῦ,

6 μουσικὰ διάφορα (1 μὲ καλλιγραφικὰ σχέδια, 1 τοῦ 1618),

35 τετράδια χειρογράφων σημειώσεων καὶ σύγγραμμα περὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου (περὶ τὸ 1860-1880) τοῦ ἐν τῇ μονῇ ἀσκήσαντος Παφνουτίου Βασιλειάδου».

Στὰ ἀνωτέρω πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ τὰ ἀκόλουθα 15 χειρόγραφα, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τὸν Πολίτη θεωροῦνται ὡς σπουδαιότερα:

«1. Λόγοι εἰς δημῶδη, 17ου αἰῶνος,

2. Κανέλλου Σπαναίου, Ἱταλικὴ Γραμματικὴ, 18ου αἰῶνος,

3. Εὐστρατίου Ἀργέντη, Χίου, περὶ Κυριακοῦ δεῖπνου, 18ου αἰῶνος,

4. Σύμμεικτος θεολογικὸς (Βεντζόνη κατὰ Λουθηροκαλβίνων), περιέχει καὶ πλείστας εἰκόνας 18ου αἰῶνος,

5. Ἀγιασματάριον, 17ου αἰῶνος,

6. Εὐχολόγιον, 16ου αἰῶνος,

7. Νομοκάνων (Μαλαξοῦ), 1625,

8. Νομοκάνων 1724, χεῖρ Δημητρίου Πασχάλη (πολλαὶ ἐνθυμήσεις: 1742 θανατικὸ Ναυπάκτου),

9. Σύνταγμα Βλάσταρη 1548, συνοδικαὶ ἀποφάσεις κ.λπ. κατάλογοι Πατριαρχῶν καὶ Αὐτοκρατόρων, χρονικὰ κ.λπ. (Κώδιξ ἐξαιρετικῶ ἐνδιαφέροντος),

10. Σύνταγμα Βλάσταρη 14ου αἰῶνος,

11. Ἀκολουθία Ταξιαρχῶν 18ου αἰῶνος,

12. Λόγοι καὶ ὁμιλία πατέρων 14ου αἰῶνος, τὸ μόνον περγαμηνὸν χειρόγραφον τῆς μονῆς,

13. Γεωγραφία ἀρχαία 19ου αἰῶνος,

14. Λειτουργία 1622,

15. Ὁ πορφυροῦς Κώδιξ λειτουργικῶν 1635».

3. Οἱ Κώδικες τοῦ Μοναστηριοῦ

Οἱ δύο τελευταῖοι κώδικες, ποὺ ἀναφέραμε, φυλάσσονται στὸ κειμηλιοφυλάκιο τῆς μονῆς καὶ ἔχουν μεγάλη ἀξία. Ὁ πρῶτος, καλλιτεχνικὰ γραμμένος, περιλαμβάνει στὰ 55 φύλλα του α) τὴ λειτουργία τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, β) τὴ λειτουργία τοῦ μεγάλου Βασιλείου καὶ γ) τὴν προχειρίση ἀναγνώστη, ψάλλη καὶ ὑποδιακόνου καὶ τὴν τάξη χειροτονίας διακόνου, πρεσβυτέρου καὶ ἐπισκόπου.

Οἱ ἐκφωνήσεις τοῦ ἱερέα στὸν κώδικα εἶναι γραμμένες μὲ χρυσὰ γράμματα. Πενήντα ἀπὸ τὰ ἀρχικὰ κεφαλαῖα γράμματα τοῦ κώδικα εἶναι καλλιτεχνικὰ γραμμένα, παρουσιάζουν ἰδιορρυθμία καὶ κοσμοῦν τὸ κείμενο. Κατανέμονται ὡς ἑξῆς: 20 στὴ λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου, 22 στὴ λειτουργία τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ἀπὸ ἓνα στὴν τάξη χειροθεσίας ἀναγνώστη καὶ ὑποδιακόνου καὶ ἀπὸ δύο στὴν τάξη χειροτονίας τοῦ διακόνου, τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τοῦ ἐπισκόπου.

Οἱ τίτλοι τῶν εὐχῶν εἶναι γραμμένοι ἄλλοι μὲ κυανὴ μελάνη, ἄλλοι μὲ κόκκινη καὶ ἄλλοι μὲ χρυσὰ γράμματα. Δυστυχῶς ἀπὸ τὸν κώδικα λείπουν τὰ δύο ἀρχικὰ φύλλα τῆς λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου καὶ ἡ στάχωση, ποὺ θὰ πρέπει νὰ ἦταν καλλιτεχνικότερη. Τὸν κώδικα αὐτὸν ἔγραψε περὶ τὸ 1620 ὁ Ματθαῖος Μυρέων καὶ τὸν ἀφιέρωσε πιθανῶς στὸ μητροπολίτη Ἀδριανουπόλεως Ἄνθιμο, στὸν ὁποῖο, κατὰ τὸ Σάθα, πρόσφερε καὶ ὠραῖο εὐαγγέλιο (Νεοελλην. Φιλολογία, σελ. 403).

Τὸ ὄνομα τοῦ γράψαντος τὸν κώδικα ἀναφέρεται

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 26 τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 τεύχους.

σὲ σημείωση, πού εἶναι γραμμένη σὲ ἰαμβικούς στίχους στὸ τέλος αὐτοῦ. Ἡ σημείωση αὐτὴ ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Σοὶ τῷ κοσμοῦντι, τὸν μοναδικὸν βίον,
λαμπραῖς ἀρεταῖς, καὶ ἀσκήσεως πόνοις,
Δι' ὧν νοητῆς, λέοντας Βαβυλώνος,
ἀσάρχους λάκκῳ, ῥίψαντι καταπάτω,
κλεινῷ Δανιήλ, Ματθαῖος ὁ Μυρέων²⁷,
κἂν γήρῳ τρυχόμενος πολυστενάκτω,
καὶ χεῖρα κεκτημένος τρέμουσαν χρόνω,
ἀλλ' οὖν γε πόθου καὶ ἀγάπης σαῖς χάριν,
γράψας πέπομφα τήν δε μυσταγωγίαν.

Ἐν ἔτει Ζρκη' † μηνὶ Ἰουνίῳ, Κβ'.

ἰνδικτιῶνος γς'

Ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τοῦ Δάλου».

Ὁ παλαιῶν Πατρῶν Θεοφάνης κάτω ἀπὸ τὴν σημείωση πρόσθεσε μὲ κόκκινη μελάνη καὶ τὰ ἐξῆς:

«Ἡ παρούσα θεία λειτουργία πέφικεν ἐμοῦ, ἀρχιθῦτου Θεοφάνους Παλαιῶν Πατρῶν, καὶ ὅστις βουλήθη λαβὴν αὐτὴν χωροῖς ἡμετέρας θελήσεως, ἐχέτο τὰς ἀρὰς τῶν τῆς, θεοφῶρων πρων: κατὰ τὸ ἀγιώνυμον, ἔτος αχκβ: ἰνδ ες†».

Μετὰ τ' ἀνωτέρω ὁ ἴδιος παραθέτει «ἐρμηνεῖα περὶ ἀρχιερατικῆς χειροτονίας», στὴν ὁποία τὰ κεφαλαῖα γράμματα εἶναι γραμμένα μὲ ἐρυθρὰ μελάνη.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ὑπέροχο τοῦτο κώδικα στὸ κειμηλιοφυλάκιο τῆς μονῆς ὑπάρχει καὶ ἄλλος, χάρτινος, πού περιέχει τὶς λειτουργίες τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ μεγάλου Βασιλείου καὶ τοῦ ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου, δηλ. τῶν Προηγιασμένων δώρων. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 115 φύλλα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ πέντε στὴν ἀρχὴ καὶ τὰ δέκα τέσσερα στὸ τέλος εἶναι ἄγραφα. Τὰ γραμμένα φύλλα τοῦ κώδικα εἶναι πορφύρα καὶ τὰ ἄγραφα λευκά. Τὰ γράμματα τοῦ ὅλου κειμένου εἶναι ἀργυρά, ἐνῶ οἱ ἐπιγραφές, οἱ ἐκφωνήσεις καὶ τὰ μικρὰ ἀρχικὰ γράμματα εἶναι χρυσά. Ἐπίσης χρυσά εἶναι τὰ ἐπίτιπλα καὶ τὰ κεφαλαῖα ἀρχικὰ γράμματα. Τὰ ἐπίτιπλα εἶναι ἰσάριθμα τῶν λειτουργιῶν πού περιέχονται στὸν κώδικα, ἐνῶ τὰ μεγάλα ἀρχικὰ γράμματα εἶναι 70 (27 σὲ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς λειτουργίες τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου καὶ 16 στὴ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων δώρων) καὶ εἶναι πολυποίκιλα καὶ ἰδιόρρυθμα.

Σ' αὐτὰ πρέπει νὰ προστεθεῖ καὶ τὸ ἀρχικὸ γράμμα τῆς Εὐχῆς τῆς προθέσεως «Ὁ Θεός, ὁ Θεὸς ἡμῶν... αὐτὸς ὁ Θεὸς εὐλόγησον τὴν προ(θεσιν)», πού προηγείται τῆς λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τῆς εἰκόνας του. Τὸ πρῶτο αὐτὸ γράμμα εἶναι τὸ Ο καὶ παριστᾷ τὸν Κύριο μέσα σὲ κολυμβήθρα ἢ σὲ ἅγιο ποτήριο. Ὁ κώδικας στὴν ἀρχὴ κάθε λειτουργίας περιλαμβάνει τὴν εἰκόνα τοῦ συγγραφέα τῆς μὲ τὸ σχετικὸ ὑπότιτλο. Ἡ τέχνη τῶν εἰκόνων δὲν εἶναι ἡ συνηθισμένη Βυζαντινὴ οὔτε ἐκείνη τῆς Τουρκοκρατίας.

Θυμίζει, κατὰ τὸν Σπ. Λάμπρο, ἰρλανδικὴ τεχνοτροπία.

Ὁ ἀξιολογώτατος αὐτὸς κώδικας διαστάσεων 0,21X0,147 γράφηκε τὸ 1635 ἀπὸ τὸν ἱερομόναχο Πορφύριο, καταγόμενος ἀπὸ τὸ Κλίνοβο τῆς Καλαμπάκας, γιὰ χάρι τοῦ ἱερομόναχου Θεωνᾶ ἀπὸ τὰ Σουδενὰ τῶν Καλαβρύτων. Αὐτὰ προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἐξῆς σημείωση πού ὑπάρχει στὸ τέλος τοῦ κώδικα:

«Ἐτελειώθη ἡ παρούσα δέλτος διὰ χειρὸς ἐμοῦ εὐτελοῦς Πορφυρίου, τάχα καὶ ἱερομονάχου εὐρισκόμενός μου εἰς τοῦ Πέτρου βοεβόδα τὸ μοναστήριον εἰς τὸ Γιάση τῆς Μολδαβίας ἔτους ζρομγ' ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ καὶ οἱ ἀναπήσσαντες τοῦτο εὐχέσθαι μοι τῷ τάλενι λέγοντες ὁ Θεὸς ἐλέησε τὸν γράψαντα καὶ ἔχοντα καὶ μὴ διὰ τὰ σφάλματα καταράσθε' δόξα σοι ὁ Θεός' ἢ μὲν χεῖρ ἢ γράψασα σήπεται τάφῳ, ἢ δὲ γραφὴ μένει τέρμ.

Ἡ δὲ ἐμοῦ πατρίδος ἐστὶν ἀπὸ ἐπαρχίας Σταγγῶν (γρ. Σταγῶν) χωρ. Κλινοβοῦς».

Στὸ εἰκοστὸ μεγάλο ἀρχικὸ γράμμα Τ, τόσο τῆς λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου, ὅσο καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ μεγάλου Βασιλείου ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή:

«Θεωνᾶ ἱερομονάχου καὶ τῶν γονέων». Ἀπὸ τὴν διπλὴ αὐτὴ ἀναφορὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεωνᾶ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν φράση πού εἶναι γραμμένη μὲ χρυσὰ γράμματα στὴν πρώτη σελίδα τοῦ κώδικα «ἡ παρούσα δέλτος ὑπάρχει κάμου Θεωνᾶ θύτου» συνάγεται ὅτι ὁ κώδικας γράφηκε ἀπὸ τὸν Πορφύριο γιὰ χάρι τοῦ Θεωνᾶ.

Ὁ κώδικας αὐτὸς ὑπὸ «Θεωνᾶ ἱερομονάχου ἐκ χώρας σουδεναῖς ἀφιερώθη ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῶν παμμεγίστων ταξιαρχῶν... διὰ ψυχικῆν σωτηρίαν ...ἔτους αχμγ' ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ κθ'».

Ὁ Πορφύριος δὲν περιορίστηκε μόνο στὴ γραφὴ μὲ χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ γράμματα τοῦ κειμένου, ἀλλὰ φιλοτέχνησε καὶ τὶς τρεῖς εἰκόνες τοῦ κώδικα, καθὼς καὶ τὰ ἐπίτιπλα τοῦ κειμένου. Ἔτσι ἐξηγεῖται καὶ τὸ ξενότροπο τῶν εἰκόνων, ἀφοῦ ἔγιναν ἀπὸ ἄνδρα πού ἔζησε κάτω ἀπὸ ξένη ἐπίδραση σὲ βλαχικὴ μονὴ τῆς Ρουμανίας.

Ἡ στάχωση τοῦ κώδικα φαίνεται νὰ ἔγινε ἀπὸ εἰδικό, πού ἀκολούθησε τὴν παραγγελία τοῦ Πορφυρίου ἢ τοῦ Θεωνᾶ πού εἶναι γραμμένη στὸ φ. 6α καὶ ἀναφέρει: «νὰ σταχοθῆ μὲ σουμανῆ». Πράγματι ἡ στάχωση τοῦ κώδικα εἶναι ἀπὸ δέρμα πορφυροῦν μὲ ἔντυπες παραστάσεις.

(Συνεχίζεται)

27. Ὁ Ματθαῖος, λόγιος ἀπὸ τὴν Πωγωνιανὴ τῆς Ἡπείρου, μόνασε στὴ μεγίστη Λαύρα τοῦ Ἁγ. Ὁρους. Γιὰ τὶς ἀρετὲς του καὶ τὴν παιδεία του χειροτονήθηκε τὸ Σ/βριο τοῦ 1606 μητροπολίτης Μυρέων. Περὶ τὸ 1610, ἀφοῦ παρατήθηκε ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν του, μετέβη στὴ Βλαχία, ὅπου ὁ ἡγεμόνας τῆς Ράδουλος τοῦ παρεχώρησε τὴ μονὴ Δάλου. Ἐκεῖ ἔγραψε καὶ τὸν κώδικα (Ἄνδρ. Δημητρακόπουλου, Ὁρθόδοξος Ἑλλάς, ἐν Λειψία 1872, σελ. 148).

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Στὸν Πατέρα!...

Ὁ Ἱερός Κληρὸς τῆς Ἑλλάδος –κατὰ κοινὴ ὁμολογία τῶν κληρικῶν μας– ἔχει πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως εὐεργετηθεὶ ἀπὸ τὴ θερμοσυρό ἀγάπη τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ. Σὲ πολλὰ καὶ ποικίλες περιστάσεις ὁ σεπτὸς Προκαθήμενος στάθηκε πατέρας στοργικὸς δίπλα στοὺς κληρικοὺς καὶ τὶς οἰκογένειές τους. Σὰν ἐλάχιστο δείγμα τῆς υἱικῆς ἀγάπης τῶν κληρικῶν, τὸ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς 16 Ἰανουαρίου ὁ Ἱερὸς Σύνδεσμος Κληρικῶν Ἑλλάδος παρέθεσε δεξίωση στὴν Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου. Παρέστησαν –μεταξὺ ἄλλων– οἱ Ὑπουργοὶ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρωσκυμάτων κ. Φατούρος, Προεδρίας κ. Πεπονῆς, Ἐσωτερικῶν κ. Τσοχατζόπουλος, Δημοσίας Τάξεως κ. Παπαθεμελῆς, Ἐργασίας κ. Γιαννόπουλος, ὁ Ὑφυπουργὸς Ἐθνικῆς Ἀμύνης κ. Κουρῆς, ὁ Πρόεδρος τῆς Πολιτικῆς Ἀνοιξέως κ. Σαμαρᾶς, οἱ πρόην ὑπουργοὶ κύριοι Σουφλιᾶς, Παπακωνσταντίνου, Πετραλιᾶ, Μπουρδᾶρα, ὁ βουλευτὴς κ. Κοραχᾶς, ὅλοι σχεδὸν οἱ διαπιστευμένοι στὴν Ἀθήνα πρέσβεις, ὁ πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου κ. Κόκκινος, ὁ πρόην πρωθυπουργὸς κ. Γρίβας, οἱ πρόεδροι τῆς Ἐνώσεως Συντακτῶν Ἡμερησίων Ἐφημερίδων καὶ τῆς Ἐνώσεως Ἀνταποκριτῶν Ἐξένου Τύπου, καθὼς καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐπίσημοι, κληρικοὶ καὶ λαϊκοί.

Ὁ σεπτὸς Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας μας μέσα σὲ ἐγκάρδια ἀτύσφαιρα ἀντήλλαξε μὲ ὅλους θερμοῦς εὐχάς, εὐχαριστώντας τους, παραλλήλως, γιὰ τὶς φιλόφρονες ἐκδηλώσεις τιμῆς.

Εὔγε 89,4 FM!

Πραγματοποιήθηκε τὸ Σάββατο 15 Ἰανουαρίου μὲ μεγάλη ἐπιτυχία ἡ δευτέρα Ἡμερίδα Ἐκκλησιαστικῆς Ραδιοφωνίας, πού διοργάνωσε ὁ Ραδιοφωνικὸς Σταθμὸς τῆς Ἐκκλησίας στὴν Μεγάλῃ Αἴθουσα Τελετῶν τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς. Τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, ἐξεπροσώπησε ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Θηβῶν καὶ Λεβαδείας κ. Τερώνυμος, Ἀντιπρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Μορφωτικοῦ καὶ Ἐπικοινωνιακοῦ Ἰδρύματος τῆς Ἐκκλησίας.

Παρέστησαν οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίτες Κοζάνης κ. Διονύσιος, Σάμου κ. Παντελεῖμων, Γρε-

βενῶν κ. Σέργιος καὶ Καστορίας κ. Γρηγόριος. Τὸ μῆνυμα τοῦ Σεπτῶ Προκαθήμενου ἀνέγνωσε ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς τοῦ Σταθμοῦ, Ἀρχιμανδρίτης Νικόλαος Πρωτοπαπᾶς, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴ λήξη τῆς Ἡμερίδος ἀνακεφαλαίωσε, συνοψίζοντας τὰ πορίσματα τῆς. Ἐλαβαν μέρος διεκεκριμένοι δημοσιογράφοι, κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ παραγωγοὶ ἐκπομπῶν, οἱ ὁποῖοι κατέθεσαν τὶς γόνιμες προτάσεις τους.

Θέμα τῆς ἡμερίδος: Ὁ Ἐκκλησιαστικὸς λόγος στὸ Ραδιόφωνο. Ὁ πρῶτος θεματικὸς Κύκλος περιελάμβανε τὶς εἰσηγήσεις «Θεολογικὸς λόγος στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ραδιοφωνία: Παθολογία - Προτάσεις» καὶ «Διαχείριση τῆς λογοτεχνικῆς ὕλης ἀπὸ τὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ραδιοφωνία». Ὁ δεύτερος Κύκλος περιελάμβανε τὶς εἰσηγήσεις, «Ἐκπομπὲς λόγου, ὕφος, δομὴ, περιεχόμενο» καὶ «Ραδιοφωνικὴ Σκηνοθεσία». Μὲ τὴ συμμετοχὴ διακεκριμένων δημοσιογράφων πραγματοποιήθηκε στοργύλλη τράπεζα μὲ θέμα: «Ὁ δημοσιογραφικὸς λόγος: Δέκτης ἢ χειρουργὸς τῆς κοινωνικῆς εὐαισθησίας;».

Ἀξιοσημεῖωτο εἶναι τὸ γεγονός τῆς ἐξαγγελίας –ἀπὸ μέρους τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τοῦ σταθμοῦ καπετάν - Νικόλα Φράγκου– τῆς χρηματοδότησεως καὶ τηλεοπτικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σταθμοῦ. Τὴν Ἡμερίδα παρακολούθησαν οἱ ἀκροατὲς σὲ ἀπευθείας σύνδεση, τὴν εὐθύνη τῆς ὁποίας εἶχε ὁ Διευθυντὴς Εἰδήσεων τοῦ Σταθμοῦ Μανώλης Μελινός.

Πρὸς Κασσάνδρες...

Ποιὸς μᾶς εἶπε ὅτι οἱ εἰδήσεις πού μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὰ σχολεῖα τῆς χώρας ἀφοροῦν μόνον καταλήψεις, συμπλοκὲς ἢ ἄλλα ἀνησυχητικὰ φαινόμενα, ὅπως εἶναι ἡ διακίνηση ναρκωτικῶν καὶ ἡ δράση τῶν νεοναζι; Αὐτὴ τὴ φορὰ αἰφνιδιαστήκαμε: οἱ μαθητὲς τοῦ Ἐνιαίου Πολυκλαδικοῦ Λυκείου Ἀθηνῶν πήραν μίαν πρωτοβουλία πού προβλήθηκε καὶ ἐπαινέθηκε ἰδιαίτερος: Συνέταξαν μίαν ἀνοικτὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν πολιτικὸ κόσμον τῆς χώρας, ζητώντας του κατ' οὐσίαν νὰ ἀναλάβει τὶς εὐθύνες του γιὰ τὶς συνθηκὲς πού δημιουργεῖ γιὰ τὸν μέλλον στὸ ὁποῖο καλοῦνται νὰ ζήσουν οἱ σημερινοὶ μαθητὲς. Ἀπὸ πολλοὺς χαρακτηρίστηκε ὡς κραυγὴ τῆς νεολαίας, πού ζητᾷ ἀξιοπρέπεια καὶ ἀναβάθμιση τῆς δημοσίας ζωῆς. Τὴν ἐπιστολὴ συνυπέγραψαν καὶ πολλοὶ ἄνθρωποι τῆς πολιτικῆς καὶ τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ καὶ οἱ καθηγητὲς τῶν μαθητῶν.

Η ΙΒ' ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΑΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Του κ. Νικ. Κ. Δρατσέλλα, Θεολόγου

Ζ. Ἀφοῦ ἐνετόπισεν ὁ ἅγιος Κύριλλος τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐγεννήθη ὁ Ἰησοῦς Χριστός, τῇ βοηθείᾳ τῶν προφητειῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, θὰ ἀναζητήσῃ τὰ χωρία ἐξ αὐτῆς, τὰ ὁποῖα γράφουν περὶ τοῦ τόπου γεννήσεως τοῦ Κυρίου. Ὡς πρώτη προφητεία ἀναζητεῖται ἡ τοῦ Προφήτου Μιχαίου: «Καὶ σύ, Βηθλεὲμ οἶκος τοῦ Ἐφραθᾶ, ὀλιγοστὸς εἶ τοῦ εἶναι ἐν χιλιάσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ μοι ἐξελεύσεται τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ αἱ ἐξοδοὶ αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος»⁶⁷. Ἐπειδὴ, δέ, οἱ ἄκροαταὶ τοῦ ἁγίου Κυριαλλοῦ ἦσαν Ἱεροσολυμίται χριστιανοί, καὶ ἐγνώριζον καλῶς τοὺς τόπους ἐκείνους, θὰ ἀναφέρῃ ὁ ἅγιος πρὸς αὐτοὺς τὸν Ψαλμὸν «Ἰδοὺ ἤκουσαμεν αὐτὴν ἐν Ἐφραθᾶ, εὗρομεν αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ»⁶⁸. Ὁ ἅγιος θὰ ὑπομνήσῃ εἰς τοὺς συμπατριώτας τοῦ κατοικοῦς, οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζον τοὺς τόπους ἐκείνους, ὅτι ἡ περιοχὴ ἦτο δασώδης πρὸ ὀλίγων ἐτῶν. Ἐν συνεχείᾳ, ἀναφέρεται ἡ προφητεία τοῦ Ἀββακούμ: «Κύριε, κατενόησα τὰ ἔργα σου καὶ ἐξέστην. ἐν μέσῳ δύο ζῶων γνωσθήσῃ, ἐν τῷ ἐγγίσειν τὰ ἔτη ἐπιγνωσθήσῃ, ἐν τῷ παρεῖναι τὸν καιρὸν ἀναδειχθήσῃ, ἐν τῷ ταραχθῆναι τὴν ψυχὴν μου, ἐν ὀργῇ ἐλέους μνησθήσῃ»⁶⁹. Προκειμένου περὶ τοῦ στίχου αὐτῆς τῆς προφητείας, παρατηρεῖ ὁ καθηγητὴς Β. Βέλλας ὅτι «ὁ προφήτης, ὡς ἐν εἰσαγωγῇ, ἀποτείνεται πρὸς τὸν Θεὸν διὰ νὰ βεβαιώσῃ αὐτὸν ὅτι ἠκούσε τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ παρακαλέσῃ αὐτὸν νὰ ἐκπληρώσῃ ταχέως τὰ λεχθέντα»⁷⁰. Ὁ ἅγιος Κύριλλος διερωτᾶται ποῖον εἶναι τὸ σημεῖον τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος θὰ κατέλθῃ εἰς τὴν γῆν. Τοῦτο εὐρίσκεται εἰς τὴν ἔκφρασιν «ἐν μέσῳ δύο ζῶων γνωσθήσῃ»⁷¹, τὸ ὁποῖον ἐλέχθη εἰς τὸν Ἰησοῦν, ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν ἐπὶ τῆς γῆς σεσαρκωμένος, ἔζησε καὶ ἀπέθανε, ἀναστὰς δὲ ζῆ πάλιν. Ὁ ἅγιος Κύριλλος θὰ διερωτηθῇ ἐν συνεχείᾳ, περὶ τοῦ ἀκριβοῦς μέρους πέριξ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. Ἡ ἀκριβὴς ἀπάντησις, περὶ τοῦ ἂν ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν «ἐξ ἀνατολῶν ἢ δυσιῶν ἢ βορρᾶ ἢ νότου»⁷², θὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὴν προφητείαν «Ὁ Θεὸς ἀπὸ Θαμῶν ἦξει, καὶ ὁ ἅγιος ἐξ ὄρους κατασκίου δασέος»⁷³. Περὶ αὐτοῦ τοῦ στίχου τῆς προφητείας, λέγει ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς καθηγητὴς Β. Βέλλας: «Τὸν στιχ. θεωροῦν οἱ Πατέρες ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος, “τὴν ἐν Βηθλεὲμ γενομένην, ἧτις ἀπὸ Νότου καὶ Λιβὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ διάκειται” (Θεοδ. Κύρου)»⁷⁴. Τὸ Ψαλμικὸν «εὗρομεν αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ»⁷⁵ ἐπεξηγεῖ τὸ βαθύσκιον δα-

σωμένον ὄρος, περὶ τοῦ ὁποῖου ὁμιλεῖ ἡ προφητεία τοῦ Ἀββακούμ.

Ἐν συνεχείᾳ, θὰ γίνῃ λόγος περὶ τῆς ἀσπόρου συλλήψεως τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ ἅγιος Πατὴρ θὰ ἐρωτήσῃ ἀπὸ ποῖαν γυναῖκα ἐπρόκειτο νὰ γεννηθῇ ὁ Ἰησοῦς, καὶ μὲ ποῖον τρόπον. Ἡ ὑπερφυσικὴ γέννησις τοῦ Ἰησοῦ ἐντοπίζεται εἰς τὴν προφητείαν τοῦ Ἡσαίου «ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ»⁷⁶. Παρὰ ταῦτα, οἱ Ἰουδαῖοι ἀπορρίπτουν τὸ γεγονός τῆς ἀσπόρου γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος, προβάλλοντες ὡς αἰτιολογίαν τὴν ἄποψιν, κατὰ τὴν ὁποίαν, εἰς τὴν ἀνωτέρω προφητείαν εἰς τὸ ἐβραϊκὸν κείμενον δὲν εἶναι γραμμένον «παρθένος», ἀλλὰ «νεάνις». Ἀποτελεῖ, ἄλλωστε, ἴδιον τῶν Ἰουδαίων, κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον, τὸ ὅτι οὗτοι πάντοτε ἀνθίστανται εἰς ὅ,τι εἶναι ἀληθές. Οὗτος θὰ εἴπῃ, ἐπιθυμῶν νὰ ἐπιρρώσῃ τὴν θέσιν αὐτοῦ, ὅτι μία παρθένος, ἡ ὁποία κινδυνεύει νὰ βιασθῇ, καλεῖ πρὸς βοήθειαν πρὸ τοῦ βιασμοῦ, ὅχι δὲ μετ' αὐτόν. Κατὰ συνέπειαν, ὅταν γράφῃ τὸ Δευτερονόμιον, προκειμένου περὶ γυναικὸς βιασθείσης, «ἐβόησεν ἡ νεάνις ἢ μεμνηστευμένη, καὶ οὐκ ἦν ὁ βοηθήσων αὐτῇ»⁷⁸ ταυτίζει τὸν ὄρον «νεάνις» πρὸς τὸν ὄρον «παρθένος». Καὶ πρὸς σαφεστέραν ἀπόδειξιν περὶ τοῦ ὅτι, εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην, ἡ «παρθένος» καλεῖται ἐν ταῦτῳ καὶ «νεάνις», θὰ προσκομίσῃ ὁ ἅγιος Πατὴρ τὸ χωρίον τοῦ βιβλίου τῶν Γ' Βασιλειῶν «καὶ ἡ νεάνις καλὴ ἕως σφόδρα»⁷⁹. Εἰς αὐτό, ἔχει ὁμολογηθῆ ὅτι προσεφέρθη (ἡ νεάνις) ὡς δῶρον εἰς τὸν Δαβὶδ, ἀφοῦ ἐξελέγη, ἐπειδὴ ἦτο παρθένος.

Οἱ Ἰουδαῖοι ὁμως ἐπιμένουν εἰς τὰς ἀπόψεις των, λέγοντες ὅτι τὸ χωρίον περὶ τῆς ἐκ παρθένου γεννήσεως ἀναφέρεται ὡς λεχθὲν πρὸς τὸν Ἀχαζ περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἐζεκίου. Δι' αὐτό, ὁ ἅγιος Κύριλλος, πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν θέσεων αὐτοῦ, θὰ ἐπαναλάβῃ τὸ προαναφερθὲν χωρίον τοῦ Ἡσαίου «αἰτῆσαι σεαυτῷ σημεῖον παρὰ Κυρίου Θεοῦ σου εἰς βάθος ἢ εἰς ὕψος»⁸⁰. Τὸ σημεῖον, τὸ ὁποῖον ζητεῖται παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὀφείλει νὰ εἶναι σημεῖον παράδοξον. Δηλαδή, σημεῖον ἀποτελεῖ «τὸ ὕδωρ τὸ ἐκ πέτρας»⁸¹, (τὸ ὁποῖον ἀνέβλυσεν ἐκ βράχου), τὸ ὅτι διεχωρίσθη ἡ θάλασσα (ἡ Ἐρυθρά), τὸ ὅτι ἐστράφη ὁ ἥλιος εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἄλλα παρόμοια. Ἐκεῖνα, ὁμως, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ λεχθῶν, ἐν συνεχείᾳ, θὰ ἀποτελέσουν σαφέστερον ἔλεγχον κατὰ τῶν Ἰουδαίων.

Ὁ ἅγιος Κύριλλος ἔχει σαφῆ συνειδήσιν τοῦ ὅτι,

Τί πρέπει να γνωρίζετε για τα συνταξιοδοτικά σας θέματα

Του κ. Ευάγγελου Π. Λέκκου

Γ' Υπόδειγμα αίτησεως για τον κανονισμό συντάξεως στην οικογένεια (χήρα σύζυγο και όρφανα τέκνα) αποβιωσάντων εφημερίων

ΑΙΤΗΣΗ

Έπωνυμο:
Όνομα:
όν. πατρ. ή συζ.
Όδος: 'Αρ.....
Πόλη ή χωριό:
Ταχ. Κώδ.:
Τηλέφωνο:
Στοιχεία Αστυνομικής Ταυτότητας:

Θέμα: Απονομή σύνταξης λόγω θανάτου.

Έν 199..

Συνημμένα:

Πρός
Το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους
Δ/ση 43η Κανονισμού Συντάξεων
Υπαλλήλων ΝΠΔΔ και Ειδ. Κατηγοριών
Κάνιγγος 29
Τ.Θ. 1116 - 101 10 ΑΘΗΝΑ

(Διά της Ίερās Μητροπόλεως
.....)

Ύστερα από το θάνατο τ..
..... σās υποβάλλ..... τὰ απαιτούμενα δικαιολογητικά και παρακαλ..... όπως φροντίσετε για τον κανονισμό τής συντάξεως.....

... Αίτ.....

Δ' Δικαιολογητικά που απαιτούνται

1. Αίτηση
2. Πιστοποιητικό τής αρμοδίας Ίερās Μητροπόλεως από το οποίο να προκύπτουν όλες οι υπηρεσιακές μεταβολές του θανόντος εφημερίου, δηλαδή χειροτονία σε διάκονο και ιερέα, διορισμός, ένταξη, κατάταξη, μετάταξη, προαγωγή, απόλυση, παραίτηση, πειθαρχικές ποινές, χορήγηση επιδομάτων με αναγραφή τής σχετικής απόφάσεως του αρμοδίου όργανου με την οποία έγινε κάθε μεταβολή (δημοσίευση ΦΕΚ), κοινοποίηση, αριθμός και ήμερομηνία του εγγράφου ανακοινώσεως. Να βεβαιώνεται δε το συνεχές ή όχι τής υπηρεσίας που παρασχέθηκε.
3. Πιστοποιητικό Δήμου ή Κοινότητας για το έτος γεννήσεως του θανόντος εφημερίου ή επίσημο αντίγραφο από τον υπηρεσιακό του φάκελλο.

έπειδή έπεξετάθη εις τον λόγον αυτού, δυνατόν να έκούρασε τους άκροατάς. Παρά ταύτα, θα ζητήση την άνοχην αυτών δια την πληθύν των λόγων, τους οποίους έξεφώνησεν, έπειδή ούτοι έλέχθησαν χάριν του Χριστού, και δεν άφορουν τυχαία πράγματα. Η άνωτέρω προφητεία έλέχθη υπό του Ησαίου, κατά την βασιλείαν του Άχαζ, ό οποίος έβασίλευσε μόνον δέκα έξ έτη, έλέχθη δε αύτη κατά την διάρκειαν αυτών των έτών. Τοιουτοτρόπως, ή αντίρρησης των Ιουδαίων, ή οποία έστηριζετο εις τον Έζεκιάν, έλέγχεται υπ' αυτού του βασιλέως Έζεκιου, ό οποίος ήτο υίδς του Άχαζ. Ο Έζεκιάς, κατά την έναρξιν τής βασιλείας αυτού, ήτο είκοσι πέντε έτών. Η προφητεία περιλαμβάνεται εις τὰ δέκα έξ έτη τής βασιλείας του Άχαζ, ό δε Έζεκιάς είχε γεννηθή υπό του Άχαζ τουλάχιστον έννεά έτη προ τής προφητείας ταύτης. Κατά συνέπειαν, δεν έχρειάζετο να λεχθή αύτη ή προφητεία του Ησαίου περί τινος (του Έζεκιου), ό οποίος ήδη είχε γεννηθή και δη προ τής βασιλείας

του Άχαζ, πατρός αυτού. Διότι, ό προφήτης, όμιλησας προφητικώς, δεν είπεν ότι ή παρθένος συνέλαβε, αλλά ότι θα συλλάβη.

67. Μιχ. 5,1. Πρβλ. Μαθ., 2,6. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σ. 146, στ. 6-9.
68. Ψαλμ. 131,6. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σ. 146, στ. 11-12.
69. Άββ. 3,2. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σ. 146, στ. 13-15.
70. Β. Βέλλα, Έρμηνεία Π. Διαθήκης, Το Δωδεκαπρόφητον, έκδ. Άστέρος, 1947, σ. 95.
71. Άββ. 3,2. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σ. 146, στ. 16.
72. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σ. 146, στ. 19-20.
73. Άββ. 3,3. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σ. 146, στ. 21-22.
74. Β. Βέλλα, έ.ά., σελ. 96.
75. Ψαλμ. 131,6. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σ. 146, στ. 23-24.
76. Ησ. 7,14. Πρβλ. Μαθ. 1,23. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σ. 146, στ. 26-27.
77. Πρβλ. Πράξ. 7,51.
78. Δευτ. 22,27. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σ. 146, στ. 33-34.
79. Γ' Βασ. 1,4. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σ. 146, στ. 36-37.
80. Ησ. 7,11. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σ. 147, στ. 1-2.
81. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σ. 147, στ. 3-4. Πρβλ. Έξ. 17,6.

4. Αντίγραφο ή απόσπασμα ληξιαρχικής πράξης θανάτου του έφημερίου.
5. Βεβαίωση του έκκαθαριστού των αποδοχών από την οποία να προκύπτουν αναλυτικά οι αποδοχές που έπαιρνε κατά τον χρόνο του θανάτου του, ή ημερομηνία μέχρι την οποία μισθοδοτήθηκε με αποδοχές ένεργειας, καθώς και ή ακριβής ημερομηνία έναρξης και λήξης των τριμήνων αποδοχών.
6. Υπεύθυνη δήλωση του Ν.1599/86 από την οποία να προκύπτει αν ο χρόνος της υπηρεσίας του αποβιώσαντος χρησίμευσε για να πάρει σύνταξη από άλλο φορέα, αν για τον ίδιο χρόνο καταβλήθηκε αποζημίωση, αν οι δικαιούχοι κατέχουν οποιαδήποτε θέση και αν παίρνουν άλλη σύνταξη και σε καταφατική περίπτωση τη θέση που κατέχουν και το φορέα που συνταξιοδοτούνται.
Σε περίπτωση που ο θανών έφημεριος διατέλεσε στην ασφάλιση κάποιου Όργανισμού Κοινωνικής Ασφάλισης (έκτος ΤΑΚΕ) και επιθυμείτε να προσμετρηθεί ο χρόνος αυτός στη συντάξιμη υπηρεσία του, σύμφωνα με τις διατάξεις της διαδοχικής ασφάλισης, πρέπει να δηλώσετε τούτο στην παραπάνω δήλωση, υποβάλλοντας παράλληλα και βεβαίωση του Όργανισμού στην οποία να φαίνεται ο χρόνος ασφάλισής του σ' αυτόν.
7. Πιστοποιητικό της αρμόδιας Δημοτικής ή Κοινοτικής Αρχής εκδιδόμενο βάσει έπισήμων στοιχείων ή τουλάχιστον βάσει ένορκης βεβαίωσης ένώπιον Είρηνοδίκη (και όχι Συμβολαιογράφου) (Β.Δ. 805/69 ΦΕΚ 260Α) από το οποίο να φαίνονται τα πρόσωπα που άφησε στη ζωή ο αποβιώσας έφημεριος, το έτος γεννήσεως αυτών, ή προσωπική τους κατάσταση (τέκνα έγγαμα ή άγαμα), ότι ο γάμος τους δεν έχει λυθεί μέχρι την ημέρα του θανάτου του καθώς και ότι ή χήρα διατελεί άκόμη εν χηρεία.
8. Πιστοποιητικό της οικείας Έρεās Μητροπόλεως ή αντίγραφο Ληξιαρχικής πράξεως γάμου, που να έχει εκδοθεί από τα τηρούμενα έπίσημα στοιχεία, έμφαίνων την χρονολογία τέλεσης του γάμου του θανόντος.
9. Έπικυρωμένο φωτοαντίγραφο του τίτλου σπουδών του αποβιώσαντος.

Για τη χορήγηση του έπιδόματος συζύγου άπαιτούνται:

Υπεύθυνη δήλωση από την οποία να προκύπτουν:

- α) αν λαμβάνει έπίδομα συζύγου από άλλη πηγή, και
- β) αν ή σύζυγος λαμβάνει έπίδομα συζύγου ως υπάλληλος ή συνταξιούχος του Δημοσίου, ΝΠΔΔ, Όργανισμού Τοπικής Αυτοδιοικήσεως, ή ΝΠΙΔ, έποπτευομένου ή έπιχορηγούμενου από το Δημόσιο.

Για τη χορήγηση έπιδόματος τέκνων άπαιτούνται:

1. Υπεύθυνη δήλωση της αίτούσης απ' την οποία να προκύπτει, αν λαμβάνει έπίδομα τέκνων από άλλη πηγή.
2. Όταν τα τέκνα είναι μεγαλύτερα των δεκαοκτώ ετών και σωματικώς ή πνευματικώς άνικανα για την άσκηση όποιουδήποτε βιοποριστικού επαγγέλματος, άπαιτείται γνωμάτευση της Άνωτάτης Στρατού Υγειονομικής Έπιτροπής (ΑΣΥΕ). Σε περίπτωση που ή άνικανότητα είχε διαπιστωθεί κατά τη διάρκεια της ένεργου υπηρεσίας του έφημερίου και είχε χορηγηθεί εις αυτόν έπίδομα τέκνων, δεν άπαιτείται νέα γνωμάτευση, αλλά βεβαίωση της υπηρεσίας του ότι του έχορηγείτο το άνωτέρω έπίδομα.
3. Προκειμένου περι τέκνων που φοιτούν σε άνωτατες ή άνωτερες σχολές, βεβαίωση της Σχολής για την πρώτη έγγραφή των εις αυτήν ως και για τον προβλεπόμενο από τον Όργανισμό της Σχολής χρόνο φοιτήσεως προς άποπεράτωση των σπουδών. Για τους φοιτητές του έξωτερικού ή βεβαίωση να είναι μεταφρασμένη και έπικυρωμένη από την αρμόδια Προξενική Αρχή ή το υπ. Έξωτερικών.

Δώρα Έορτών - Έπίδομα Άδειας

Βεβαίωση της Υπηρεσίας, που να βεβαιώνεται αν θα τους χορηγηθούν από τον έκκαθαριστή των αποδοχών ένεργειας δώρα έορτών ή έπίδομα άδειας.

Ε' Παρατηρήσεις

1. Σε περίπτωση που έκτος από τη σύζυγο και τα τέκνα υπάρχουν και άλλα προστατευόμενα μέλη τα οποία συνοικούν και βαρύνουν τους άνωτέρω, σύμφωνα με τις διατάξεις περι φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων, να δηλωθεί τούτο σε υπεύθυνη δήλωση.
2. Δύο ή περισσότερες υπεύθυνες δηλώσεις έπιτρέπεται να άντικατασταθούν από μία.

Χρόνος όριστικής άπαντήσεως

Τό άργότερο σέ τρείς (3) μήνες έφόσον τά δικαιολογητικά είναι πλήρη (σχετ. ή άρ. ΔΙΣΚΠΟ Φ17/14-26420/91 κοινή άπόφαση τών Ύπουργών Προεδρίας Κυβερνήσεως και Οικονομικών, ΦΕΚ 699 Β/29.8.91).

Ένδिका μέσα

Ένσταση ένώπιον τής Έπιτροπής έλέγχου Πράξεων Κανονισμού Συντάξεων, πού στεγάζεται στο ίδιο κτίριο με τίς Δ/σεις Συντάξεως του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους (Κάνιγγος 29-Αθήνα) ή Έφεση ένώπιον του ΙΙ Τμήματος του Έλεγκτικού Συνεδρίου, έντός έτους άπό τής κοινοποιήσεως τής πράξεως (άρθρο 66 Π. Δ/τος 1041/79).

ΣΤ' Άπαιτούμενα δικαιολογητικά για τόν κανονισμό σύνταξης στην οικογένεια άποβίωσαντος συνταξιούχου Έφμερίου

1. Αίτηση δικαιούχων για κανονισμό σύνταξης.
2. Πιστοποιητικό τής άρμόδιας Δημοτικής ή Κοινοτικής Άρχης, πού νά έχει έκδοθει βάσει έπισήμων στοιχείων, ή τουλάχιστον βάσει ένόρκου βεβαιώσεως, ένώπιον Είρηνοδίκου (Β.Δ. 807/1969 ΦΕΚ 260 Α') άπό τό όποίο νά φαίνονται τά πρόσωπα πού άφησε στη ζωή ό θανάων, τό έτος γέννησης αυτών και ή προσωπική τους κατάσταση (τέκνα έγγαμα ή άγαμα, ότι ή χήρα διατελεί άκόμη σέ χρεία και ότι ό γάμος δέ λύθηκε μέχρι τήν ήμέρα του θανάτου).
3. Άντίγραφο Ληξιαρχικής πράξης θανάτου του συνταξιούχου.
4. Πιστοποιητικό τής οικείας Έρας Μητροπόλεως ή αντίγραφο Ληξιαρχικής πράξεως γάμου, πού νά έχει έκδοθει άπό τά τηρούμενα έπίσημα στοιχεία, έμφαίνον τήν χρονολογία τέλεσης γάμου του θανόντος.

Σέ περίπτωση άδυναμίας ύποβολής τέτοιων στοιχείων πρέπει νά ύποβληθει έπίσημο αντίγραφο άπόφασης του άρμόδιου Δικαστηρίου, έκδομένης, με προσεπίκληση του Δημοσίου (Ύπουργού Οικονομικών) διά τής όποίας νά αναγνωρίζεται ή τέλεση του γάμου μεταξύ τής αίτούσης και του θανόντος συζύγου της, ως και ή άκριβής χρονολογία τέλεσης τούτου.

Έπιπλέον πιστοποιητικό τής Δ/σης Δικαστικού του Γ.Λ.Κ. πού νά φαίνεται ότι, ή ως άνω άπόφαση έγινε δεκτή άπό τό Δημόσιο ή πιστοποιητικό του άρμόδιου Γραμματέα Πρωτοδικών, πού νά φαίνεται ότι, κατά τής άπόφασης αυτής δέν άσκήθηκε ένδικο μέσο, τό όποίο (πιστοποιητικό), νά έχει έκδοθει μετά τήν πάροδο τών νομίμων προθεσμιών άσκήσης ένδίκων μέσων, συνυποβαλλομένου στην περίπτωση αυτή και του άποδεικτικού έπίδοσης τής παραπάνω άπόφασης.

5. Ύπεύθυνη δήλωση, έμφαίνουσα έάν οι δικαιούχοι σύνταξης εργάζονται ή έάν λαμβάνουν σύνταξη άπό όποιαδήποτε πηγή.

Η άνωτέρω αίτηση μετά τών λοιπών δικαιολογητικών, ύποβάλλεται στην άρμόδια Δ/ση Συντάξεων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, όδός Κάνιγγος 29, για τήν έκδοση πράξης.

Η 43η Διεύθυνση Κανονισμού Συντάξεων ύπαλλήλων ΝΠΔΔ και ειδικών Κατηγοριών είναι άρμόδια και για τίς συντάξεις τών Έφμερίων. Στεγάζεται στην όδδ Κάνιγγος 29, Τ.Θ. 1116, 101 10 Αθήνα και άπαντά στα τηλέφωνα: Δ/ντής 3625 753, Τμηματάρχης 3637 764, Γραφείο συντάξεων Έφμερίων 3329 273, 3329 276.

Έπραξε άριστα ή «Έταιρεία Έλληνοσερβικής Φιλίας» πού μετέφρασε και έξέδωσε στα ελληνικά αυτό τό πολύ ένδιαφέρον ντοκουμέντο. Μέσα άπό τίς 110 σελίδες, τούς πίνακες και τούς χάρτες αναδύεται ΤΟ ΑΛΗΘΙΝΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΗΣ ΒΟΣΝΙΑΣ - ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗΣ, άφού προβάλλεται με άδιάσειστα στοιχεία Η ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ της, τά δίκαια τών Όρθοδόξων Σέρβων και ή διεθνής συνωμοσία έναντίον τους. Διατίθεται στα θρησκευτικά βιβλιοπωλεία.

Ε. Π. Α.